

בס"ד. שיחת יום ב' ב' ב' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשי"ט*.

בלתי מוגה

א. בא' ההתוועדויות של כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל ההילולא, שנערכה גם לכבוד יו"ד שבט, שהי' אז רק ה"יאָרצייט" של אמו זקנתו, הרבנית של אדמו"ר מהר"ש, וגם לכבוד י"ג שבט, ה"יאָרצייט" של אמו הרבנית — אמר בתוך הדברים¹:

איתא בגמרא² "גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה" — דקאי ("העושה מאהבה") על אברהם אבינו, כדברי הגמרא לעיל מיני: "נאמר ירא אלקים באיוב³ ונאמר ירא אלקים באברהם⁴, מה ירא אלקים האמור באברהם מאהבה, אף ירא אלקים האמור באיוב מאהבה, ואברהם גופי' מנלן, דכתיב⁵ זרע אברהם אוהבי".

וידוע מה שפירש אדמו"ר האמצעי בפסוק זה בהיותו נער צעיר, — בדייקו בלשון הפסוק "זרע אברהם אוהבי", היינו, שהלימוד ש"ירא אלקים האמור באברהם (היינו) מאהבה" הוא מהפסוק שבו מדובר לא רק אודות אברהם עצמו, אלא אודות "זרע אברהם" — שבנוגע לאברהם עצמו אין זה חידוש שנקרא "אוהבי" — שהרי אפילו בעל-עגלה, אילו הקב"ה עצמו הי' מדבר עמו, הי' גם הוא עובד את ה' מאהבה;

אלא, מניין יודעים שכל ענינו ותכונת נפשו של אברהם מצד עצמו הו"ע עבודת ה' באהבה — הנה הראי' לזה היא מ"זרע אברהם אוהבי": כאשר רואים את ילדיו ונכדיו שגם הם עומדים בדרגא ד"אוהבי" — הרי זו הוכחה שאצל אברהם הי' ענין האהבה מושרש בעומק כ"כ ("אָזוי טיף פּאַרוואַרצלט"), שלכן נעשו גם בניו ונכדיו כמה דורות לאח"ז — "זרע אברהם אוהבי" (היינו, ש"אוהבי" קאי (גם) על "זרע אברהם").

ב. והנה, דובר כמ"פ⁶ שסיפורי הנשיאים הם הוראה.

(3) איוב א, ח. ב, ג.

(4) וירא כב, יב.

(5) ישעי' מא, ח.

(6) ראה גם תו"מ חכ"ד ע' 302. וש"נ.

(* ההתוועדות נערכה באולם "בילטמאָר").

(1) שיחת ש"פ בא תש"ד ס"ה (סה"ש

תש"ד ע' 55).

(2) סוטה לא, א.

סיפור הנ"ל שסיפר הרבי לכבוד הילולא של יו"ד שבט, שייך גם בנוגע אליו:

במה מתבטא וניכר תכונת נפשו בפנימיותה? — כאשר רואים שענין זה נמשך אצל בניו ונכדיו: "בניו" — כמ"ש⁷ "ושנתם לבניך אלו התלמידים", (ומזה מובן ש) "נכדיו" — הם תלמידי תלמידיו, וכידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא⁸, שרבינו הזקן, בעל התניא, הי' קורא את רבו המגיד בשם "אבא" ("פאָטער"), ואת הבעש"ט בשם "סבא" ("זיידע"), כיון שרבינו הזקן הי' תלמידו של המגיד, ותלמיד תלמידו של הבעש"ט.

ג. ובהקדים תורת הבעש"ט⁹ בביאור דיוק לשון המשנה במסכת אבות¹⁰ "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" — דלכאורה הול"ל בסדר הפוך, שהרי תחילה עורכים חשבון ואח"כ פוסקים הדין, ולמה נאמר כאן "דין (ואח"כ) וחשבון"?

ומבאר הבעש"ט ע"פ דברי המשנה¹¹ "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו" — ש"נפרעין מן האדם מדעתו", אלא, שזהו באופן שהאדם אינו יודע מזה, שלכן הרי זה גם "שלא מדעתו":

כדי שיהי' דין צדק — אומר הבעש"ט — מביאים את הנשמה שדנים אודותה, ומספרים לה אודות הנהגתו של פלוני (שהיא מעין ההנהגה שאודותה דנים נשמה זו), ולאחרי שהנשמה פוסקת שדינו של פלוני צריך להיות כך וכך, אזי עושים עמה "חשבון", שבפנימיות הענינים, עשתה גם היא אותו מעשה שעשה פלוני, שאודותיו פסקה בעצמה את הדין.

וזהו "נפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו": "מדעתו" — כיון שהוא בעצמו פסק את הדין, ו"שלא מדעתו" — כיון שלא ידע שבכך פסק גם בנוגע לעצמו.

ועפ"ז מובן גם הסדר בדברי המשנה "דין וחשבון" — שתחילה הוא ה"דין" שפוסק על הזולת, ואח"כ הוא ה"חשבון" שפס"ד הנ"ל שייך גם אליו.

ואילך. וש"נ. וראה גם תו"מ ח"ה ריש ע'

207.

10 רפ"ג.

11 שם מט"ז.

7 ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י.

8 ראה סה"ש תרצ"ו ע' 78 ואילך. וש"נ.

וראה גם תו"מ חכ"ג ע' 53.

9 ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ב

ואם הדברים אמורים במדה בלתי טובה — הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע לשכר ומדה טובה¹².

ד. ובנוגע לעניננו:

כיון שהנשיא, בעל ההילולא, סיפר בשם אדמו"ר האמצעי, שכיצד יודעים שכל ענינו של אברהם הו"ע האהבה, ועד שאפילו מדת היראה שהיא מדה הפכית מאהבה, היתה גם מתוך אהבה, הרי זה מתבטא בכך שרואים שגם "זרע אברהם" עומדים בתנועה של "אוהבי" —

הרי כן הוא גם בנוגע אליו — שכדי להביא לידי גילוי את פנימיות הענינים שאליהם התמסר בעל ההילולא בכל מציאותו, הרי זה תלוי במעמדם ומצבם של תלמידיו ותלמידי תלמידיו,

וכאשר רואים שהנהגת תלמידיו ותלמידי תלמידיו היא בקו של אהבה,

— אהבת ה', "ואהבת את ה' אלקיך"¹³; וכיון ש"אהבתי אתכם אמר ה'"¹⁴, הרי נמשך מזה הענין דאהבת ישראל; ובמילא רצונו ליתן להם טוב האמיתי, "טוב לשמים וטוב לבריות"¹⁵, שזוהי התורה, כמארז"ל¹⁶ "אין טוב אלא תורה, שנאמר¹⁷ כי לקח טוב נתתי לכם תורתי גו'", כך, שנמשך גם באהבת התורה —

הרי עי"ז בא לידי גילוי ענין האהבה שהי' אצלו בפנימיותו ועצמיותו — כל ג' האהבות שהם כולא חד¹⁸: אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל, שלכן נמשך הדבר גם אצל תלמידיו ותלמידי תלמידיו.

ועי"ז מתקשרים הם והמושפעים שלהם עם בעל ההילולא, וכמדובר פעם¹⁹ שכיון ש"זרעו בחיים", הרי "אף הוא בחיים"²⁰,

וכל זה מקרב את כל הענינים הקשורים עם בעל ההילולא — שימשכו ע"י צינור של אהבה ומתוך אהבה, וימשכו בגלוי למטה מעשרה טפחים, בבני חיי ומזוני רויחי.

18) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 2 ואילך.
 19) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח,
 י"א שבט דאשתקד בתחלתה (תו"מ חכ"ב ע'
 30 ואילך). וש"נ.
 20) תענית ה, ב.

12) ראה יומא ער, א. וש"נ.
 13) ואתחנן ו, ה.
 14) מלאכי א, ב.
 15) קידושין מ, א.
 16) אבות פ"ו מ"ג.
 17) משלי ד, ב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון החדש — "שצמיל", ואח"כ צוה לנגן "ופרצת"].

* * *

ה. האמור לעיל קשור — בהשגחה פרטית — גם עם המאמר של ה"אָרצייט", ד"ה באתי לגני:

במאמר הנ"ל²¹ מובא מאמר המדרש²² "כל השביעין חביבין", שנאמר על משה רבינו, להיותו שביעי לאברהם אבינו, שהוא הראשון. וע"פ האמור לעיל שענינו ועבודתו של "אברהם אוהבי" מתבטא בכך שאין זה רק בנוגע לעצמו, אלא נמשך במילואו גם אצל "זרע אברהם", אפילו לאחרי כמה דורות — הרי זה מודגש גם אצל משה רבינו, השביעי לאברהם, כדברי הגמרא²³ "משה רבינו אוהב ישראל הי". זאת ועוד:

בין אברהם למשה היו עוד חמשה דורות, וא"כ, היתה גם ההנהגה ד"פחד יצחק"²⁴, וכל שאר המדריגות, כפי שנימנו בספרי קבלה וספרי חסידות, וכמובן גם מפשטות ההנהגה שהיתה בדורות הנ"ל. אמנם, כל ענינים אלו באים מצד האהבה, ע"ד דברי הגמרא הנ"ל: "ירא אלקים האמור באברהם — מאהבה".

ו. ובהכרח לומר כן גם מצד ענין אחר:

איתא בקבלה בכ"מ שמדת החסד (וכן אהבה שהיא פנימיות החסד²⁵) היא בבחינת "יומא דאזיל עם כולהו יומין"²⁶.

וההסברה בזה — שמבלי הבט באיזה אופן תהי' ההנהגה מלמעלה, הרי עצם הענין שיש להמטה שייכות עם המעלה (באיזה אופן שתהי' השייכות ביניהם), הרי זה רק מצד האהבה.

ובמכל-שכן וקל-וחומר:

גם כאשר מדובר אודות בני-אדם שהם בשני קצוות, האחד הוא פחות ביותר, שאינו שייך לענין של חכמה ושכל, והשני הוא חכם גדול ביותר, שכל ענינו אינו אלא ענין החכמה והשכל — הרי ריחוק הערך

(25) ראה תניא אגה"ק סט"ו. לקו"ת ואתחנן יב, ג. ראה לב, ד. ובכ"מ.
(26) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, ב. הנסמן בלקו"ש ח"ה ע' 174 בשוה"ג.

(21) סה"מ תשי" ע' 111.
(22) ויק"ר פכ"ט, יא.
(23) מנחות סה, סע"א.
(24) ויצא לא, מב.

ביניהם הוא עד כדי כך, שהאיש הפשוט שאינו שייך לחכמה ושכל, אין לו תפיסת מקום כלל אצל החכם, ונחשב כמו דבר דומם בתכלית.

וכל זה — למרות שמדובר אודות שני בני-אדם, ששניהם נבראים, ושניהם ממין המדבר, וישנם כו"כ נקודות שבהם משתווים שניהם, ואעפ"כ, כיון שאחד מהם נתעלה במדריגה והשני ירד במדריגה למטה מטה, אזי אין קשר ושייכות ביניהם.

ומזה מובן גודל ריחוק הערך שבין בורא לנברא — כמה פעמים ככה, ועד באין ערוך.

וכיון שכן, הרי הא גופא שיכול להיות ענין הבריאה, וכל הענינים שהבריאה מקבלת מהבורא — הרי זה רק מצד מדת החסד והאהבה שלמעלה, שטבע הטוב להטיב²⁷; ומצד זה יכול להיות אח"כ אופן ההנהגה ד"כולהו יומין": לפעמים הנהגה מצד קו החסד, ולפעמים הנהגה מצד קו ההפכי, ולפעמים הנהגה מצד קו האמצעי, קו הרחמים; אבל המקור לכל זה, ד"אזיל עם כולהו יומין" — הו"ע האהבה.

ועד"ז בנוגע להנהגת האדם:

מצד הבריאה כשלעצמה — הרי "עיר פרא אדם יולד"²⁸, ובמילא, אין תפיסת מקום לכל העולם שמחוץ הימנו; ישנו רק מה שהוא רוצה ומבין, וכן יקום, ואילו מציאות הזולת אינה תופסת מקום אצלו, לא בנוגע לקו החסד ולא בנוגע לקו ההפכי, ולכל היותר הרי הוא משתמש בה כפי שמשתמשים עם דומם, צומח או חי.

וא"כ, הא גופא שמתחיל להתבונן במציאותו של הזולת, ועד שמתעורר בתנועה מסויימת ביחס אל הזולת (מצד תכונת נפשו), והיינו, שמציאותו של הזולת מתחילה לתפוס מקום אצלו — הרי זה ענין של חסד ואהבה.

אמנם, כיון שישנו הענין דבחירה חפשית בין שני דרכים, כמ"ש²⁹ "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו'" (גם ההיפך), אזי יכול להיות שמצד האהבה תהי' אצלו תנועה הפכית, והיינו, לא כמו אצל אברהם שגם היראה היתה מצד אהבה, אלא שנעשה אצלו ענין שמנגד ולוחם ומחריב את ענין האהבה.

28) איוב יא, יב.

29) נצבים ל, טו.

27) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334

בהערה (ד"ה מספרי הח"ן).

ובכל אופן, כדי שתהי' איזו שייכות אל הזולת, הנה ההתחלה בזה היא מענין האהבה, שלכן הרי זה "יומא דאזיל עם כולהו יומי".

ז. ומזה מובן, שכאשר בוחרים בדרך הטוב והאמת והישר, שזוהי דרך התורה, שנקראת "תורת חיים" (חיים גם בעוה"ז הגשמי והחומרי) — הרי אע"פ שהתורה כלולה מכל הענינים, כמ"ש³⁰ "חצבה עמודי' שבעה", שהם שבעת המדות שישנם אצל בני-אדם³¹, צריכים להיות כל הענינים מצד אהבה, והיינו, שאיך שיהי' אופן ההנהגה אל הזולת, הרי זה צריך להיות מצד אהבה אמיתית אל הזולת.

והיינו, כשם שבאברהם היתה גם היראה מצד אהבה (כנ"ל), כן הוא גם ב"זרע אברהם", שגם כאשר ההנהגה היא בפועל באופן אחר, ובפרט כאשר נמצאים בזמן הגלות שאז צריכה להיות לפעמים הנהגה שאינה בקו החסד בגלוי — הרי זה צריך לבוא אך ורק מצד האהבה, ולא מצד ענין הפכי מזה.

וזוהי ההוראה לכל אחד ואחד מבני אברהם,

— שבזה נכללים כל בני, ואפילו גרי-צדק, שכן, אף שיש דעה שגר אינו יכול לומר "לאבותינו"³², מ"מ, נקרא גם הוא "בן אברהם", כיון שאברהם הי' "תחילה לגרים"³³ (וזהו החידוש של אברהם לגבי יצחק ויעקב).

ולהעיר גם מהשייכות לעבודת בני' בזמן הגלות, כמארז"ל³⁴ "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" —

שהנהגתם צריכה להיות בקו האהבה, שזהו הקו של אברהם אבינו, שפעל גם ב"זרע אברהם" הענין ד"אוהבי", ועד שאפילו בשעה שצריך לנצל את הקו ד"ירא אלקים אתה"⁴, הרי גם זה צריך לבוא מצד אהבה.

ח. ובנוגע לפועל:

כל זמן שהאדם אינו בטוח בעצמו בענין האהבה — אזי יזהר מתנועה הפכית, שהרי יכול להיות שיש לו בזה פני' שלא מצד האהבה.

(32) ביכורים פ"א מ"ד.

(33) חגיגה ג, א. וראה תשובת הרמב"ם — נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגער (ג.י. תש"ז) בהוספות לח"א סי"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך ב סרצ"ג.

(34) פסחים פז, ב.

(30) משלי ט, א.

(31) ראה אר"ת להה"מ סת"ד (ק, ב). אוה"ת לך לך (כרך ד) תרפג, א. חנוכה (כרך ה) תתקלא, א. בהעלותך ע' שכב. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שלז. תרל"ד ע' רלו. תרע"ח ע' שמג.

וזהו גם מה שאומר רבינו הזקן בתניא פרק "לב" — "והן לא, לא, לא הפסיד":

כאשר ההנהגה היא בתנועה שאינה מצד האהבה — הנה אם מצליח ומכוון, אזי מוטב, ואם לאו, אזי ישנו ענין של הפסד; משא"כ כאשר ההנהגה היא בתנועה של אהבה, ללא חשבונות — הרי אם הצליח להחזירו למוטב, בודאי טוב, ואפילו אם מתעכב הדבר, "והן לא", הרי אפילו בשעת מעשה "לא הפסיד" (כמבואר בארוכה בתניא פרטי הדברים)³⁵.

ובענין זה ביחוד השתדל ביותר בעל ההילולא³⁶ — לנטוע את הענין דאהבת ישראל בלב כל אחד, ובאופן שגם כאשר צריכים לפעמים לנצל תנועה הפכית, ידעו, שגם תנועה זו צריכה לבוא מצד אהבה דוקא, ובמילא, כאשר באים הדברים לידי פועל, הנה בענין של אהבה וחסד ורחמים אין מה להיות זהיר ומחושב ("זיין אויסגערעכנט") אפילו עד הקצה התחתון, שהרי "הן לא, לא הפסיד"; משא"כ בנוגע לתנועה הפכית — צריך להיות זהיר ומחושב, עד שבא לידי הוכחה גמורה לעצמו שמוכרח לנצל תנועה זו לפי שעה, ובשעת מעשה זוכר בעצמו — ובאופן שניכר גם אצל הזולת — שתנועה זו גופא היא מצד אהבה³⁷.

ט. והנה, כיון שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה"³⁸, אלא כמה פעמים ככה,

— וכנזכר לעיל³⁹ מאמר רבינו הזקן⁴⁰ בשם המגיד על הפסוק⁴¹ "דמות כמראה אדם עליו מלמעלה", "שכפי המדה שהאדם מראה מלמטה כך מראין לו מלמעלה" —

הנה כאשר הנהגת האדם עם סביבתו היא בתנועה של אהבה, ואפילו כשצריכים לנצל ענין של יראה, הרי זה גם מצד אהבה, שלכן הרי זה רק בליט־ברירה, כאשר אין כבר אפשרות אחרת — אזי פועל גם בה"דמות כמראה אדם עליו מלמעלה", שאופן ההנהגה מלמעלה שמתנהגים עמו ועם בני ביתו יהי רק מצד האהבה, ולא תהי' כלל ההנהגה בקו הפכי.

38) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

39) שיחת ש"פ שמות, מבה"ח שבט ס"ט (תו"מ חכ"ד ע' 326).

40) אג"ק הצ"צ ח"א ס"ע שכה. וש"נ.

41) יחזקאל א, כו.

35) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע' קצט) ב"לקוטי פירושים". וש"נ.

36) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשי"ד סכ"ג ואילך (תו"מ ח"א ע' 36 ואילך).

37) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשט"ז

בתחלתה (תו"מ חט"ז ע' 40 ואילך).

וכידוע שגם מלמעלה יכולים לפעול על בני ע"י הנהגה מתוך חסד ואהבה יותר מאשר ע"י הנהגה בקו ההפכי, ואילו הצורך להשתמש בהנהגה בקו ההפכי אינו אלא בשביל הענין ד"רחץ הוי" צואת בנות ציון"⁴² (כמבואר באגה"ק⁴³), וזוה גופא — יכולים לפעול שיחליפו זאת בענינים רוחניים⁴⁴, ורק באופן ש"אחד מכם גולה לברבריא כו"⁴⁵, ועי"ז הרי הוא מוציא את כללות ישראל,

וכמו בהענין ש"הוא"⁴⁶ מחולל מפשעינו... בנוגע לכל עניני היסורים כו' שהיו אצל בעל ההילולא, שע"ז הוציא את כל השייכים והמקושרים אליו, ועי"ז גם את כללות בני ישראל⁴⁷, הרי כל ענינים אלו היו כבר "די והותר", ועכשיו צריך לבוא הזמן שתהי' הנהגה של אהבה, ואהבה גלוי', בטוב הנראה והנגלה.

ועי"ז ימשיכו בקרוב ממש את הגאולה, שאז תהי' ההנהגה באופן ד"כשאני נכתב אני נקרא"⁴⁸, והיינו, ששם הוי', מדת הרחמים, יהי' לא רק "נכתב", אלא גם "נקרא", היינו, שגם הקריאה שענינה גילוי תהי' בשם הוי', שהו"ע גילוי הרחמים והחסד, בטוב הנראה והנגלה. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן (אבינו מלכנו), ואח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר האמצעי].

* * *

י. ישנו מאמר ארוך של הצמח-צדק⁴⁹ (שמביא גם כמה מאמרים של רבינו הזקן), שתוכנו — בכללות — בנוגע לענין הספיחים, ובנוגע לענין הילולא ויאָרצייט של צדיקים, ותוכן הדברים: איתא בזהר פ' תרומה⁵⁰, שזמן הגלות (משחרב ביהמ"ק, שעז"נ⁵¹

<p>48 פסחים נ, א. וש"נ. 49 ד"ה להבין כו' גנתא לא עאל בה ההוא גנא — נדפס בספר ההשתטחות קה"ת, תשנ"ו) ע' לט ואילך. וש"נ. 50 ח"ב קסו, סע"ב ואילך. 51 ישע"י יט, ה. איוב יד, יא. וראה זח"א ו, ב. כה, א. כו, א. ועוד. לקו"ת במדבר יג, סע"ג. אוה"ת נ"ך (כרך ב) ע' אינ ואילך. ובכ"מ.</p>	<p>42 ישע"י ד, ד. 43 סכ"ב. 44 ראה זח"ג קנג, א. הובא ונת' בתו"א ר"פ שמות. אוה"ת שם ע' ח ואילך. (כרך ז) ע' ב'תעז. ואילך. ובכ"מ. 45 שהש"ר פ"ב, ח. 46 ישע"י נג, ה. וראה סד"ה באתי לגני דיו"ד שבט תשי"א (תו"מ ח"ב ע' 202. סה"מ שבט ע' רעא). 47 ראה גם תו"מ ח"ד ע' 182.</p>
---	---

"ונהר יחרב ויבש" הוא בבחינת "גנתא לא עאל בה ההוא גנא", היינו, שה"גנן" (הקב"ה) אינו נכנס בה"גן",

— וכפי שמצינו בישעי⁵² שבנ"י הם בדוגמת כרם (גן) של הקב"ה, "ויקו לעשות ענבים" —

ומה שישנו ענין של גידול וצמיחה — הרי זה באופן ש"מגרמי" אזורע כו", שזהו ענין הספיחים, שצומחים מאליהם ע"י הזריעה שהיתה כמה זמן לפני⁵³, ודוגמתו בזמן הגלות, שאז ישנו ענין הספיחים מה"אור זרוע לצדיק"⁵³ ש"זרע לי" קב"ה ("ההוא גנא") בגנתא" בזמן שביהמ"ק קיים.

ועד"ז מבאר רבינו הזקן באגה"ק⁵⁴ הידועה שכתב "לנחמם בכפלים" על פטירת צדיק, "צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיהו"⁵⁵, שאז ישנם "גידולי גידולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה' כו", והיינו, שכל עניני העבודה שנולדים אצל תלמידיו ותלמידי תלמידיו ע"י תורתו ועבודתו הם בבחי' "גידולי גידולין".

וכיון שכל ענין ישנו גם בנגלה דתורה, ברמז עכ"פ — הנה על זה מביא בהמאמר⁵⁶ דברי הגמרא⁵⁷ "עד ארבעין שנין לא קאי איניש אדעתא דרבי", היינו, שכאשר הרב משפיע שכל לתלמידו, הנה "גם אחר זמן רב (ארבעין שנין) יוכל התלמיד לירד עוד לעומק דעת הרב ע"י השפעה זו שהשפיע בו .. מה שלא השיג מקודם" — שענין זה הוא ב"בחי' ספיחים", שהרי אין זה באופן שלאחרי ארבעין שנין צריך הרב ללמוד עמו עוד הפעם, אלא באופן שהתלמיד מתבונן ומתעמק בהלימוד שלמדו הרב לפני ארבעין שנין, ועי"ז מגלה את אמיתיות ופנימיות דעת רבו, ונמצא, שאין כאן ענין של זריעה חדשה של הרב, כי אם תוצאה מהזריעה שהיתה לפני ארבעין שנין — ספיחים.

ויש להוסיף, שכיון שמצינו שמשך זמן של "דור" הוא כ"ה שנים⁵⁸ (ע"פ רוב), נמצא, שמשך הזמן דארבעין שנין הוא בבחי' "גידולי גידולין".

יא. ומבאר בהמאמר, שענין זה נוגע גם ללידת הנשמות (ע"ד האמור לעיל בנוגע לענין השפעת השכל) — שבזמן הגלות, "גנתא דלא

(56) שם ע' מד.

(57) ע"ז ה, רע"ב.

(58) ראה מדרש תהלים צ, יז. מלבי"ם

לדברי הימים"א (ימי קדם) ג, כד.

(52) ה, א ואילך.

(53) תהלים צז, יא.

(54) סכ"ז (קמה, סע"ב ואילך).

(55) זח"ג עא, ב.

עאל בה ההוא גנא", אי אפשר להיות היחוד לצורך לידת נשמות חדשות, כי אם רק "לחדש נשמות ישנות ומגולגלות", שהם בבחי' ספיחים, שכבר נזרעו בעבר.

אמנם, ישנו אופן של לידת נשמות שנעשה ע"י היחוד של נשמות הצדיקים, שזהו"ע יום הילולא:

ע"י עבודת הצדיק, "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", בחיים חיותו עלי אדמות — נעשה נחת רוח גדול למעלה. ולאחרי כן, בעת הסתלקותו, אזי עולה כל עבודתו למעלה בעילוי אחר עילוי (כמבואר באגה"ק⁵⁹), ועי"ז פועל למעלה נחת רוח גדול ביותר, שנקרא בלשון הקבלה בשם "יחודים".

וע"י גודל הנח"ר — פועלים שימשך מלמעלה לידת נשמות חדשות (לא רק נשמות שבבחי' ספיחים) אע"פ שזהו ענין שאינו שייך בזמן הגלות ע"ד הרגיל.

וזהו שהסתלקות הצדיק נקרא בשם "הילולא", כפי שמצינו בזהר (בהאידרא)⁶⁰ הלשון "הילולא דרשב"י", שהתרגום של "הילולא" הוא חתונה⁶¹ — כי, ענינה של חתונה הוא שע"י יהי' קיום מצות "פרו ורבו"⁶², שהו"ע המשכת נשמות מלמעלה למטה, וזהו גם ענין ההילולא שבהסתלקות הצדיק, שע"י נמשכים נשמות חדשות.

יב. ועפ"ז מבאר בהמאמר⁶³ החילוק שבין משה רבינו לרשב"י, שז' אדר הוא יום תענית⁶⁴, ואילו ל"ג בעומר הוא יום הילולא, שהו"ע של שמחה⁶⁵:

"בזמן הבית", ועד"ז בזמן המשכן שהי' בהיות בני' במדבר, שאז הי' גילוי אלקות, "דגנא בעצמו עאל בגנתא" — הי' "שלימות יחוד קוב"ה ושכינתי", "יחוד קוב"ה ממש", ולכן לא הי' צורך בהיחוד שע"י נשמות הצדיקים בעת הסתלקותם, שלגבי אמיתית היחוד דקוב"ה ממש, "אין עולה בשם לשיהי' נקרא הילולא". ולכן, הסתלקות משה רבינו אינה אלא ענין של ירידה.

משא"כ הסתלקות רשב"י שהיתה בזמן הגלות (שהרי כבר היתה

(63) שם ע' מח.

(64) טושו"ע או"ח סתק"פ ס"ב.

(65) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשט"ו ס"א

(תו"מ חיי"ג ע' 218). וש"נ.

(59) סז"ך-וכ"ח.

(60) בסוף האדר"ז (ח"ג רצו, ב).

(61) ראה עירובין נד, א ובפרש"י.

(62) בראשית א, כח.

אז גלות רומי⁶⁶) — כיון שאז לא הי' שלימות היחוד דקוב"ה ממש (גנתא דלא עאל בה ההוא גננא), ואז ישנו רק היחוד שנעשה ע"י נשמות הצדיקים בעת הסתלקותם, "אז גם בחי' זו נקרא הילולא", כמבואר בזהר (בהאידרא)⁶⁰ שאז היו פניו מאירים, שהו"ע תוספת אור גדול למעלה ע"י עליית כללות עבודתו של רשב"י בעת הסתלקותו.

יג. אמנם, עפ"ז הי' צריך להיות ענין של הילולא ביום ההסתלקות של כל הצדיקים?

ויוכן ע"פ המבואר בכ"מ (וכמדובר גם אשתקד⁶⁹) שבשביל לפעול ענין של "הילולא" יש צורך בחיבור שני ענינים: יש לפעול ענין של פנימיות, וביחד עם זה, יש להמשיך זאת בגילוי.

והענין בזה — כידוע⁶⁷ שענין הולדת הולד צריך להיות נמשך מפנימיות המוחין (שלכן "קטן אינו מוליד"⁶⁸), ובלשון הרמב"ם⁶⁹: "כח הגוף וחיוו ומאור העינים"; ומשם צריך להיות נמשך כל ציור רמ"ח אברים כו', נשמה בגוף, היינו, שצריך להיות נמשך בגילוי.

וענין זה פועלים רק הצדיקים שעבודתם היתה באופן של חיבור ב' ענינים הנ"ל — שלקחו "רזין דרזין", והמשיכו זאת בגילוי עד למטה מעשרה טפחים, באופן שיהי' שייך גם ל"חוצה".

ולכן, אצל צדיקים גופא, הנה רק אצל יחידי סגולה מצינו הלשון "הילולא", שאז אין זה ענין של תענית, אלא הפכו כו'.

יד. ובענין זה ישנה הפעולה ד"זרעו בחיים" — "ושננתם לבניך אלו התלמידים", כולל גם תלמידי תלמידיו שהם "גידולי גידולין":

כאשר "זרעו בחיים" ממלאים את רצונו וממשיכים בפועל את עניני תורתו ועבודתו עד למטה מעשרה טפחים דה"חוצה" — אזי עושים מ"יום הסתלקות" "יום הילולא".

ועי"ז פועלים גם הענין ד"חיים עד העולם"⁷⁰ (כפי שמסיים בהאידרא⁶⁰) — שממשיכים מעצמיות החיים למעלה, "כי עמך מקור חיים"⁷¹, "עד העולם", בעולם התחתון, "עולם" מלשון העלם⁷² (והסתר), ופועלים שיומשך בו הפירוש השני ד"עולם" — מלשון נצחיות, שענין

69) הלי' דעות פ"ד הי"ט.

70) תהלים קלג, ג.

71) שם לו, יו"ד.

72) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

66) ראה שבת לג, ב.

67) ראה לקו"ת בשלח ב, סע"ד. ואתחנן

ג, סע"ב. ובכ"מ.

68) סנהדרין סח, סע"ב.

זה הוא רק מצד אין-סוף בעצמו, שאין בו שינויים, ולכן שם הוא אמיתית ענין הנצחיות.

וענין זה נעשה ע"י ההמשכה מבחי' הפנימיות, רזין דרזין, להיות נמשך עד ל"חוצה" — שפועלים שגם בההעלם וההסתר, יתגלה — הן עי"ז שמכיר בעצמו והן עי"ז שפועל הכרה זו בכל הסביבה — ענין הנצחיות, מצד התומ"צ שנעשים בההעלם וההסתר, ועי"ז בטלים כל ההעלמות וההסתרים, ורואים ש"אני הוי' לא שניתי"⁷³, ו"אין עוד מלבדו"⁷⁴.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון הספרדי, וניגנו הניגון "עזרני אל חי כו"ם].

* * *

טו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

* * *

טז. דובר לעיל (בהמאמר⁷⁵) שע"פ המבואר בתורה, הנה כל העולמות, עד למעלה מעלה, הם "בית חומה גדול" (כלשון רבינו הזקן⁷⁶), דהיינו, בית אצח, כיון שכולם נבראו ע"י הקב"ה.

כלומר: אע"פ שבעולמות יש חילוקים מן הקצה אל הקצה, מעומק תחת ועומק רע, שהם הענינים הבלתי-רצויים, ועד לתכלית הקדושה, שכללותם הו"ע התורה ומצוות, מ"מ, אין לחשוב שישנם שתי ממשלות ח"ו, כדאיתא בגמרא⁷⁷ "אמר ההוא אמגושא .. מפלגך לעילאי .. מפלגך לתאי כו"ם, אלא הקב"ה הוא "יוצר הכל", וכפי שקבעו לומר בכרכות ק"ש בבוקר: "עושה שלום ובורא את הכל", וכלשון הכתוב⁷⁸: "עושה שלום ובורא רע".

והטעם שקבעו זאת בכרכות ק"ש בבוקר דוקא⁷⁹ — לפי שעובדי עי"ז שהיו במלכות פרס טענו, ש"ויהי בוקר" שייך לממשלת הטוב, ואילו "ויהי ערב" שייך לממשלת השטן (שזהו"ע אמונת השניות, וכדברי האמגושא הנ"ל)⁸⁰, ולכן קבעו שבזמן ק"ש של שחרית, שאז השמש

77) סנהדרין לט, א.

78) ישע"י מה, ז.

79) ראה ברכות יא, ריש ע"ב וברבינו

יונה שם. טושו"ע ואדה"ז או"ח רסנ"ט.

80) ראה פי' "עיון תפלה" בסידור "אוצר

73) מלאכי ג, ו.

74) ואתחנן ד, לה.

75) פ"ב (לעיל ע' 4 ואילך).

76) תניא אגה"ק סכ"ט (קמט, סע"ב

ואילך).

זורחת, יכריזו ויודיעו שהקב"ה הוא "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום (שלום בין שני הפכים) ובורא את הכל", הן את הטוב והן את הרע. והכוונה בזה היא — כמ"ש²⁹ "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב", וגם את ההיפך, "את המות ואת הרע", כדי שיהי' "ובחרת בחיים"⁸¹, והיינו, שהכוונה בבריאת ענינים בלתי-טובים, "בורא רע", היא — כדי שיהי' "עושה שלום", שהו"ע הפיכת הרע לטוב, ובלשון הזהר⁸²: "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקו".

יז. ועפ"ז מובן גם הטעם שהתורה ניתנה בעוה"ז הגשמי דוקא: איתא בגמרא⁸³ שהמלאכים טענו "תנה הודך על השמים"⁸⁴, דכיון שהתורה היא "חמודה גנוזה", יש לתת אותה למלאכים כמו שהם בשמים. ועל זה הי' המענה "למצרים ירדתם .. אב ואם יש לכם .. יצר הרע יש ביניכם".

ולכאורה: הרי רצונם של המלאכים בתורה הי' (לא כפי שהיא בגשמיות הענינים, אלא) כפי שהיא ברוחניות הענינים. וא"כ, שייך גם אצל המלאכים הענין ד"אב ואם" ברוחניות — ע"ד "ושננתם לבניך אלו התלמידים", והיינו, שכאשר המלאך מקבל פקודה או השפעה ממלאך שלמעלה הימנו, הרי זה בדוגמת הענין ד"אב ואם". ועד"ז בנוגע לשאר עניני התורה.

ואעפ"כ, משמעות המענה למלאכים "אב ואם יש לכם כו" הוא — שצריך להיות אב ואם בגשמיות דוקא. וההסברה בזה (ע"ד המדובר לעיל בהמאמר⁸⁵, וכן הוא גם באותיות פשוטות):

היכן בא לידי ביטוי קיום רצונו של הקב"ה מבלי הבט על הקשיים והנסיונות הכרוכים בדבר — אין זה בעולמות העליונים, בעולם המלאכים, כי, המלאך אינו צריך להלחם עם מישהו בכדי לקיים שליחותו של הקב"ה, ובמילא, אין זה "קונץ" — ואין זו ראי' — שמציית להקב"ה בכל עצמותו ומהותו;

ענין זה מתבטא דוקא כאשר באים לעוה"ז, במעמד ומצב

התפלות" בברכת "יוצר אור". "אוצר ישראל" (אייזענשטיין) ערך "אחדות השם" (שתי רשויות), וערך "טובה".
 (82) ח"א ד, א.
 (83) שבת פח, סע"ב ואילך.
 (84) תהלים ח, ב.
 (85) פ"ד ואלך (לעיל ע' 6 ואילך).
 (81) נצבים ל, יט.

ש"למצרים ירדתם", "ערות הארץ"⁸⁶, ו"יצר הרע יש ביניכם" — יצר הרע שמסית ומדיח ע"י כל מיני טעמים והסברות מדוע לא להתנהג ע"פ הוראת התורה.

יח. ולהעיר גם מתורת הבעש"ט⁸⁷ בפירוש דברי הגמרא במסכת שבת⁸⁸ "שוחט משום מאי חייב . . משום צובע":

"שוחט" — הוא היצה"ר, כדאיתא בגמרא⁸⁹ "יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה . . הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות". אמנם, "לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו" (כדאיתא בגמרא במסכת סוכה⁹⁰), וכפי שאומרים בפיוט "חד גדיא" בסוף ההגדה: "ואתא קוב"ה ושחט למלאך המות".

וזוהי השאלה "שוחט משום מאי חייב" — מהו הטעם ש"היצה"ר נידון לעתיד לבוא . . הא לכך נברא"?

מהי אשמתו של היצה"ר — הרי הקב"ה ברא אותו (כמ"ש "עושה שלום ובורא רע") כדי שיסית את האדם, ואכן עבד עבודתו באמונה... ומילא שליחתו בעולם כמו שאר המלאכים, ומדוע מגיע לו עונש?!
 "ומשני, משום צובע, שהוא צבוע בדמות יצ"ט . . מרמה את האדם לומר שהוא מצוה".

כלומר: אילו הי' מסית את האדם ע"י טענות של "יצר הרע", להראות לו שהענינים הגשמיים הם ערבים כ"כ ("אזוי געשמאק") שבשביל זה כדאי לעזוב את הרוחניות והאלקות — אזי הי' עובד עבודתו, ולא היו מענישים אותו; אבל היצה"ר הוא גם "צבוע", הוא מחליף את צבעו ומתלבש בלבושי היצ"ט באמרו ליהודי שהוא ה"יצר הטוב"... ו"משום צובע" — הרי הוא חייב, כיון שעשה ענין שלא הוטל עליו בשליחותו.

וכפי שרואים במוחש:

כאשר היצה"ר יבוא ליהודי שיוצא לעולם, ויאמר לו: שמע נא, הקב"ה צוה שתעשה כך וכך, ואתה תעשה להיפך, כדי להכעיס — הרי בודאי לא ישמע אליו;

דרכו של היצה"ר — שתחילה מתרץ את דבריו בכך שדוקא מצד

86) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר
 87) עה, סע"א.
 88) פ"א, ד.
 89) ב"ב טז, א.
 90) כש"ט סע"ח.
 91) עה, סע"א.
 92) ב"ב טז, א.
 93) נב, א.

התורה ומצד השולחן-ערוך צריך לוותר לפי-שעה על רצון הקב"ה, ועי"ז "ירויח" הקב"ה אצלו, שיוכל אח"כ לקיים מצוה בכפליים.

ולדוגמא:

מצינו שכללות המצוות נקראים בשם גמילות חסדים וצדקה, שלכן "שקולה צדקה כנגד כל המצוות"⁹¹. ועד"ז מצינו בנוגע למצוות לא תעשה, "שהשבת שקולה כנגד כל המצוות" (כדאיתא בירושלמי במסכת נדרים⁹²). ועד"ז מצינו חומר מיוחד במצוות שבין אדם לחבירו, שאפילו יוהכ"פ אינו מכפר "עד שירצה את חבירו"⁹³.

וכאן בא אליו היצה"ר וטוען:

כיון שמצות צדקה שקולה כנגד כל המצוות, הנה כדי שתוכל לקיים מצות צדקה, ולקיימה כרצונו של הקב"ה, ליתן צדקה ביד נדיבה וביד רחבה, עליך לוותר לפי-שעה על מצות שבת (אע"פ שגם היא שקולה כנגד כל המצוות), וכמו"כ עליך לוותר לפי-שעה על מצוות שבין אדם לחבירו, כמו גניבה וגזילה, השגת גבול ולשוץ הרע (למרות החומר שבהם שאין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו) — שכן, כאשר תעסוק במסחר בשבת, ולא תקפיד על השגת גבול כו', תרויח יותר כסף, ובמילא תוכל ליתן צדקה בתוספת כח ובתוספת עוז, שלולי חילול שבת והשגת גבול כו' לא תוכל להגיע לזה.

וזהו שהיצה"ר הוא "צובע" — שצובע את עצמו ומתלבש בלבושי היצ"ט, ועי"ז מרמה את האדם.

ולאחרי כן, — בראותו שעדיין אין זה מועיל — מתחיל היצה"ר לבאר ולהסביר לו שיש חילוק בין ליל שבת ליום שבת, בין גניבה לגזילה, בין שוה פרוטה ופחות משוה פרוטה, וכיו"ב — בהלבישו זאת בטענות של ה"יצר טוב".

ולאחרי שנעשה מעמד ומצב ד"מושכי העון בחבלי השוא", אזי יכולים לבוא למעמד ומצב ד"כעבות העגלה חטאה"⁹⁴ — שהיצה"ר אומר לו בפירושו: עכשיו, כאשר בלאה"כ כבר אינך יכול להיות צדיק, וגם לא "בינוני" — הרי לאחרי שאין לך "עולם הבא", מוטב שלכל-הפחות תהנה מה"עולם הזה"!...

וזהו ששוחט חייב משום צובע — שהעונש הוא על הרע שמוסיף

93) יומא פה, ב (במשנה).

94) ישע"י ה, יח. וראה סוכה שם.

91) ב"ב ט, א.

92) ספ"ג.

היצה"ר על שליחותו עי"ז "שהוא צבוע בדמות יצ"ט", שרק בדרך זו בלבד ביכלתו לנתק יהודי מיהדות ומאלקות.

יט. ונחזור לעניננו:

התורה ניתנה למטה דוקא, ולא באופן ד"תנה הודך על השמים" — כי, אע"פ שרוחניות התורה, חכמת התורה, לומדים גם ב"מתיבתא דרקייע" (כדאיתא בגמרא⁹⁵), והרי מובן, שכלל שהעולם הוא נעלה יותר אזי הבנת חכמת התורה היא בעומק יותר, מ"מ, היכן נעשה תכלית המכוון, שיהודי יקיים את רצונו של הקב"ה מבלי הבט על החושך כפול ומכופל והנסיגות כו' — הרי זה אך ורק בעוה"ז הגשמי, ששם ישנו "יצר הרע", שעז"נ "בורא רע", וכאמור, שהכוונה בבריאת הרע היא כדי שיהודי יעמוד בנסיון ויקיים את ציווי הקב"ה.

ובענין זה ניתנה הבחירה לאדם, ואומרים לו "ובחרת בחיים" — שיבחר את דרך החיים, לא רק בנוגע לחיים ורוחניים, חיים בעולם הבא, אלא זוהי גם הדרך שיהי' לו כל המצטרך בחייו בעולם הזה הגשמי.

ומקרא מלא דיבר הכתוב — "ואין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁹⁶ — "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם"⁹⁷, וכל הברכות האמורות בפרשה, ועד לסיום הפרשה: "ואולך אתכם קוממיות"⁹⁸, שהולכים אל הגאולה השלימה.

כ. וזהו גם הטעם על כללות ענין הגלות:

כיון שהקב"ה הוא "א-ל רחום וחנון"⁹⁹, והוא עצם הטוב²⁷ — נשאלת השאלה: למה הוצרך לשלוח את בני" בגלות שיתייגעו שם — הלא טוב יותר כמו בזמן שביהמ"ק הי' קיים, שאז היו כל הענינים בקלות, והיו רואים בעיני בשר שכאשר "בחוקותי תלכו" אזי ירדו "גשמיכם בעתם", וכמסופר בגמרא במסכת תענית¹⁰⁰ "שירדו להם גשמים .. עד שנעשו חטים ככליות כו'".

והמענה על זה — ע"ד המענה על טענת המלאכים שהתורה תינתן בעולם שכולו טוב, שבמקום כזה לא מתבטאת מעלתם של בני" שמקיימים את רצונו של הקב"ה מבלי להתפעל מכל הנסיגות, שדוגמתו הוא גם החילוק בין הזמן שביהמ"ק הי' קיים לזמן הגלות:

98 שם, יג.
99 תשא לד, ו.
100 כג, רע"א.

95 ב"מ פו, א.
96 שבת סג, א. וש"נ.
97 ר"פ בחוקותי.

בזמן הבית, כאשר "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש"¹⁰¹, וכל אחד מישראל הי' יכול לראות הנסים בעיני בשר — לא יפלא שבבואו מביהמ"ק עבד את הקב"ה וקיים רצונו כדבעי;

החידוש הוא — כאשר "גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו"¹⁰², ושם ממלא יהודי את רצונו של הקב"ה, ואינו מתפעל מכך שהגוי מתנהג באופן אחר,

וכאשר היצה"ר אומר לו שאם לא יערוך "התחרות" ("קאָמפּעטישן") עם הגוי, אזי לא יוכל להשיג פרנסתו, ובמילא, לא יוכל ליתן צדקה, ולא יוכל להחזיק ישיבות ובתי-כנסיות, ואז תחרב היהדות כולה... — יודע הוא שטענה זו היא בבחינת "הבה נתחכמה לו"¹⁰³ של פרעה מלך מצרים, וכדאיתא במדחז"ל¹⁰⁴ "נתחכם לאלקיהם של ישראל", והיינו, שפרעה רצה להוציא מבני"י את ענין ה"אלקות" שאליו הם קשורים,

ועד"ז בנוגע לכל הטענות של היצה"ר, אפילו כאשר מתלבש בלבוש ארוך של משי ("אָ לאַנגע זשופיצע")¹⁰⁵, באמרו, שכוונתו בהטענה שצריך לוותר על רצונו של הקב"ה אינה אלא כדי שלאחרי כן יוכלו לקיים את רצונו של הקב"ה בתוקף יותר — הנה על זה אומרים לו ש"מצוה הבאה בעבירה"¹⁰⁶ היא היפך דרכו של הקב"ה, ו"האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה"⁹³, היינו, שכאשר שומע לפיתויי היצר ועובר עבירה, אזי "אין מספיקין בידו" (אין מניחים אותו, עי"ז שמזמינים לו מניעות והסתרים שלא יוכל) למלא אח"כ מה שהבטיח לו היצה"ר בתחילת הפיתוי.

כא. וזהו גם מש"נ¹⁰⁷ "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בונוי בו אם ה' לא יבנה עיר שוא שקד שומר":

כאשר רוצים לבנות "בית חומה גדול", בתי-כנסיות ובתי-מדרשות וישיבות — אין בכך "תירוץ" שבגלל זה יכולים לוותר על גניבה וגזילה וכיו"ב, בגלל שאח"כ יתן צדקה, מעשר או חומש או אפילו יותר, עבור ענינים טובים, שכן, "אם ה' לא יבנה בית", לא יועיל בנין הלבנים!... הבנין צריך להיות בנוי על יסודי התורה והמצוה, "והוכן בחסד

101) אבות פ"ה מ"ה. בפרש"י עה"פ.
 102) נוסח תפלת יו"ט. ראה גם תו"מ חכ"ד ע' 327. וש"נ.
 103) שמות א, יו"ד. ברכות מז, ב. וש"נ.
 104) סוטה יא, א. שמו"ר פ"א, ט. הובא
 105) ראה גם תו"מ חכ"ד ע' 327. וש"נ.
 106) ברכות מז, ב. וש"נ.
 107) תהלים קכז, א.

כסא¹⁰⁸, ואז גדלים משם "זרע ברך הוי"¹⁰⁹, שמתפארים בהם ואומרים "ראו גידולים שגידלתי".

ועד"ז בנוגע לכללות ענין הצדקה — שלא מספיקה הנתנה לצדקה, ונתנה בריבוי, כיון ש"שקולה צדקה כנגד כל המצוות"¹¹⁰, אלא יש ליתן עבור ענינים כאלו שהקב"ה מעיד עליהם שהם עניני טובה וקדושה.

ואז מתקיימת גם הבטחתו של הקב"ה "עשר בשביל שתתעשר"¹¹¹ — שלא זו בלבד שע"י נתינת הצדקה לא יחסר אצל הנותן, אלא אדרבה, שיתוסף אצלו כמה פעמים ככה.

ועד כדי כך, שאע"פ שנאמר¹¹² "לא תנסו את ה' אלקיכם" (וישמוני המצוות שמונים זאת במנין המצוות¹¹³), ישנו יוצא מן הכלל — ענין הצדקה, שעל זה מבקש הקב"ה "ובחנוני נא בזאת גו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די"¹¹⁴, היינו, שכאשר נותנים צדקה באופן טוב ועבור דברים טובים, אזי משפיע הקב"ה "ברכה עד בלי די" להנותן ולכל בני ביתו, ובכל עניניהם.

*

כב. והנה, כשם שנת"ל שהמבחן והנסיון של בני" הוא בהיותם למטה מטה בעוה"ז דוקא — כמו"כ המבחן והנסיון אצל בני" גופא הוא בהקטנים שביניהם, שהם הילדים, שעל ידם בוחנים את מדת ההתקשרות להקב"ה:

ידוע פתגם העולם, שטבע ההורים, שכאשר מרגישים שחסר אצלם בענין מסויים, רצונם להבטיח את ילדיהם שלא יבואו להטעות שהיתה אצלם.

ובנוגע לענינו: אין לך אדם השלם, כך, שכל אדם חסר אצלו הן בגשמיות והן ברוחניות. וכאן רואים מה רוצה האדם לפעול אצל ילדיו: אם מניחים את הדגש על היגיעה וההשתדלות בחינוך הבנים והבנות שיגדלו להיות יותר רוחניים וטהורים וטובים ומקושרים בתומ"צ — הרי זו הוכחה שההורים מרגישים בעצמם מה שחסר להם ברוחניות;

(108) ישעי' טז, ה.	(112) ואתחנן ו, טז.
(109) שם סא, ט.	(113) ראה דרך מצוותיך (לבעהמ"ס פרשת
(110) חסר קצת (המור"ק).	דרכים) ח"ב לרמב"ם סי' סד.
(111) תענית ט, רע"א. וש"נ.	(114) מלאכי ג, י"ד. וראה תענית שם.

אבל כאשר מניחים את הדגש בחינוך הבנים והבנות על השאיפה להרויח יותר כסף, ובמילא יש צורך במקצוע טוב, ונימוסים טובים, ולכן, כבר מקטנותו צריך לידע שהעניבה¹¹⁵ והגרביים צריכים להיות באותו צבע... — הרי זו הוכחה שההורים אינם מרגישים מה שחסר להם ברוחניות; איכפת ולוחץ להם ("זיי קוועטשט") שבחשבונום בבנק אין מספיק אפסים למספר הדולרים כפי שהיו רוצים!...

וזהו הטעם שע"פ תורה מדגישים את גודל החשיבות וההכרח דחינוך הבנים והבנות, ועד כדי כך, שאע"פ שהקטן מצד עצמו אינו מחוייב במצוות, ואפילו החיוב שמצד חינוך מוטל על האב ולא על הקטן¹¹⁶, מ"מ, ישנו ענין היוצא מן הכלל — החיוב ד"ושננתם לבניך", תלמוד תורה, כמ"ש הצמח צדק¹¹⁷ (על יסוד דברי הרמב"ם¹¹⁸ "מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר") דכיון ש"בת"ת מחוייב האב מדאורייתא ללמוד את בנו .. שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא.

וענין זה מודגש החל מלפני אלפי שנים, במתן-תורה, שאז אמרו בניי "בנינו ערבים בעדנו"¹¹⁹, ועוד לפני¹²⁰, קודם הירידה למצרים (התחלת הגלות הראשון), נאמר¹²⁰ "ואת יהודה שלח לפניו גו' להורות", "לתקן לו בית תלמוד" (כפי שמביא רש"י ממדרש¹²¹), ואז יכול לילך לגלות, ולולי זאת, אינו יכול לזוז מארץ ישראל, ו"מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם"¹²².

וזהו ההוראה של כל גדולי ישראל, וביחוד נשיאי חב"ד, שבכל מקום אליו באים בניי, הן מתוך הרחבה והן מתוך מצור ומצוק, צריכים להתחיל לכל לראש בחינוך הבנים והבנות, כיון שזהו היסוד שעליהם נשען בית ישראל.

כג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כיון שנמצאים כאן בלי-עין-הרע ריבוי תלמידים קטנים ותלמידים גדולים,

— שהם ה"עמודים" שבזכותם ניתנה התורה לכל בניי, וצריכים

(119) שהש"ר פ"א, ד (א). תנחומא ויגש

ב.

(120) ויגש מו, כח.

(121) תנחומא באבער, יל"ש עה"פ.

(122) יומא כח, ב.

(115) ראה גם תו"מ חכ"ב ע' 163. וש"נ.

(116) ראה תו"מ חכ"ג ע' 41. וש"נ.

(117) פס"ד — חידושים על הרמב"ם

בתחלתו (שלט, א).

(118) הלי' ת"ת פ"א ה"ג.

להשתדל שמ"גדיים" אלו יהיו "תיישים"¹²³, מנהיגי ישראל וגדולי ישראל בהימים הבאים לקראתנו לשלום —
יאמרו כולם יחדיו "לחיים",

וכפי שהרבי בעל ההילולא הי' אומר¹²⁴, שמתוך שמחה, נעשית העבודה ביתר הצלחה וביתר מהירות, ובהרחבה והגדלה יתירה, ותהי' זו התחלה טובה, שמכאן ולהבא יוסיפו התמדה ושקידה בלימוד התורה ובהידור בקיום מצוותי'.

* * *

כד. ישנה¹²⁵ רשימה¹²⁶ מכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל ההילולא, שבה צויינו זכרונות מזקנו, אדמו"ר מהר"ש, וגם מזקנתו, הרבנית הצדקנית רבקה (זוגתו של אדמו"ר מהר"ש), שהיא צייט שלה הוא גם יו"ד שבט. בין הזכרונות נרשם סיפור, שכבר נדפס¹²⁷:

בהיותה בת שמונה עשרה, חלתה ביותר, וצוה הרופא שתאכל מיד בקומה משנתה. וכיון שלא רצתה לאכול קודם התפלה, היתה משכימה לקום, מתפללת ואח"כ אוכלת, כך, שלא אכלה קודם התפלה, וגם אכלה מוקדם בבוקר.

אבל כמובן שלא זו בלבד שלא הועיל הדבר לבריאותה, אלא בגלל זה עוד נחסר בשינתה.

ואמר לה הצמח-צדק: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. בנוגע למצוות נאמר¹²⁸ "וחי בהם", והפירוש בזה, שצריכים להחזיר חיות בהמצוות (כפירוש המגיד¹²⁹ שנזכר בהמאמר¹³⁰). ובכדי להמשיך חיות בהמצוות, מוכרחים להיות בעל כוח ולהיות בשמחה. וסיים הצ"צ: אל לך להיות מורעבת ("א ניכטערע"). מוטב לאכול בשביל להתפלל מאשר להתפלל בשביל לאכול.

123) ראה ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל. ויעור. 126) נדפסה ב"דברי ימי הרבנית רבקה" (נמצא ברפוס).

124) ראה סה"ש תש"ז ע' 122. וש"נ. 125) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונשלחה לכו"כ*, ונדפסה אח"כ בלקו"ש ח"א ע' 152 ואילך. במהדורא וש"נ.

127) "היום יום" י שבט (מאג"ק שלו ח"ד ע' שח). וראה גם תו"מ ח"ח ע' 65. וש"נ. 128) אחרי יח, ה. 129) או"ת פ' אחרי. 130) פ"ה (לעיל ע' 10). (* ראה מכתב ח"י שבט שנה זו (אג"ק ח"ח ע' קפח).

כה. כל הענינים שסיפרו הרביים, ובפרט מה שמסרו מדור לדור, אינם סתם סיפורים. כיון שמסרו זאת מדור לדור, הרי בודאי יש לזה שייכות להשומעים, שילמדו מזה הוראה⁶:

עניני האדם נחלקים בכלל לשני סוגים: (א) הענינים שעושה בשביל הקב"ה, כמו לימוד התורה, תפלה וקיום המצוות. (ב) הענינים שעושה בשביל עצמו, מה שמצטרך לאדם באמת, או מה שנדמה שהוא צורך עבורו.

הנקודה הפנימית של שני סוגים אלו היא — "תפלה" ו"אכילה". הסוג הראשון הוא "תפלה", כי, תפלה ענינה הפנימי וההתחברות אל הקב"ה, "דע לפני מי אתה עומד" — לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא¹³¹. והסוג השני הוא "אכילה", כי, כל מה שנצרך לאדם, הרי הוא "רעב" לזה, וכאשר מקבל את צרכיו הרי זה משקיט את רעבונו — "אכילה".

כו. ובענין התפלה והאכילה יכולים להיות כמה אופנים:

יכול להיות אופן שהאדם הוא מפוצל. אין שייכות בין ה"תפלה" וה"אכילה". בשעת התפלה (דהיינו כאשר לומד, מקיים מצוות ומתפלל), אינו שייך לעניני העולם, ועד שיכולים לחשוב שהוא צדיק גמור; אבל אח"כ, בבואו לעניני העולם, מסחר או אכילה כפשוטה, לא ניכר עליו שום ענין של קדושה, רוחניות ועדינות.

אמנם, על אופן כזה אומרים: אטו¹³² בשופטני עסקינן? וברשיעי לא עסקינן¹³³.

ואופן הב' — שיש שייכות בין התפלה לאכילה, והיינו, שבנוגע לכל הענינים הרי הוא מעיין בשולחן-ערוך ומתנהג כן בפועל, אבל התפלה היא בשביל האכילה.

כלומר: בידעו שהוא זקוק להקב"ה ("אָזוי ווי ער ווייס "נעבעך", אַז ער דאַרף אָנקומען צום אויבערשטן"), והדרך כיצד לקבל מהקב"ה היא כמ"ש⁹⁷ "אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם", לכן עושה כל מה שהקב"ה מצוה, כדי שאח"כ יוכל לבוא אל הקב"ה עם "שטר", שהקב"ה יתן כל המצטרך לו, כתשלום עבור תפלתו.

אמנם איתא בגמרא¹³⁴ "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי בני

(133) ראה יומא ו, א. וש"נ.

(134) ר"ה ד, א. וש"נ. וראה גם מכתב

כ"ט אד"ש שנה זו (אג"ק ח"ח ע' רצז).

(131) ראה ברכות כח, ב.

(132) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז,

א. ועוד.

.. הרי זה צדיק גמור", ובמילא, יש גם דרך של תפלה בשביל אכילה — אם כי ענין זה הוא רק "אם רגיל בכך", כפירוש רש"י, והיינו, שנותן צדקה לא רק פעם אחת, ומפסיק לכשיחיי' בנו, אלא הוא רגיל בכך. אבל אעפ"כ, אפילו אם הוא רגיל בכך, הרי כיון שעושה זאת בשביל פני', אין זו התכלית.

הן אמת שאיתא בגמרא¹³⁵ שיכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות אפילו שלא לשמה, אבל טעם הדבר הוא — כדאיתא בגמרא — כיון שיבוא ללימוד התורה וקיום המצוות לשמה.

כז. האופן והתכלית הנרצה הוא — לא העדר השייכות בין התפלה לאכילה, וגם לא תפלה בשביל אכילה, אלא — אכילה בשביל התפלה: תפלה — צריכה בודאי להיות בשביל תפלה, זהו דבר הפשוט. בידעו שרצונו של הקב"ה שילמד תורה ויקיים מצוות, לא יתכן שיונח אצלו באופן אחר מציווי הקב"ה. ובמילא מתפלל שלא על מנת לקבל פרס, אלא מפני שכך צוה הקב"ה. הוא לא שואל אם יקבל עבור זה עולם-הבא אם לאו, ומכל-שכן שאינו שואל שכר בעולם-הזה.

אבל אין זה מספיק עדיין. הדרישה היא — שגם האכילה תהי' בשביל התפלה. כל עניניו יהיו בשביל קדושה, כמ"ש¹³⁶ "בכל דרכיך דעה".

העובדה שיהי' גביר, ובחוגים הפיננסיים (ב"דאן און בראדסטריט") ידרגו אותו בדיוטא העליונה ויופיע ברשימת משלמי המיסים של 95 אחוז — עדיין אינה תכלית בריאת האדם, כי אם, שכל עניניו יהיו בשביל קדושה, בכדי שיוכל ללמוד תורה במנוחת הנפש, לקיים מצוות בהרחבה, וליתן צדקה ביד רחבה.

ולא להסתפק בעבודתו בעצמו, אלא להשתדל להשפיע גם על אחרים, שכן, בהיותו גביר, יהי' לו נקל יותר להשפיע על אחרים, כפי שאנו רואים, שעני, לועגים לו, אבל גביר, אפילו כאשר עושה שטות ("א נארישקייט"), עושים כמותו, ומכל-שכן כאשר עושה דבר נכון. ובמילא: כאשר יניח תפילין — יניחו כולם תפילין, כאשר ישמור שבת — ישמרו כולם שבת, שהרי רואים שנעשה גביר כיון ששמר שבת, כאשר יניח תפילין דר"ת — יתחילו כולם להניח תפילין דר"ת, וכאשר יאכל

(135) פסחים נ, ב. וש"נ. עיין הלי' ת"ת משלי ג, ו. וראה רמב"ם הלי' דעות ספ"ג.

(136) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הלי' דעות ספ"ג.

מצה-שמורה — אזי יסגרו כל המאפיות של מצה פשוטה, כיון שכולם ישתמשו במצה-שמורה.

וזוהי הכוונה "לאכול בשביל להתפלל" — שכל עניני האדם וצרכיו (שנקראים בשם "אכילה") צריכים להיות בשביל "תפלה" (שכוללת כל התורה והמצוות), לפעול בהם "וחי בהם", להמשיך חיות בתורה ומצוות.

כח. ולימוד נוסף מהאמור לעיל — שהוראה זו נאמרה לאשה, אם לילדים, שאחד מהם נעשה אח"כ נשיא בישראל. וההוראה היא:

כאשר רוצים שיגדלו ילדים שהנהגתם תהי' לא באופן של תפלה בשביל אכילה, ולא באופן שהתפלה והאכילה יהיו שני עולמות שונים, אלא באופן שהאכילה תהי' בשביל התפלה — הרי זה תלוי בהאם, שהיא בעצמה תתנהג ברוח זו, ותחדיר בהילדים, עוד בקטנותם, בהיותם עדיין בעריסה, את ההרגש שכל הענינים צריכים להיות בשביל להתקשר בהקב"ה, ולולי זאת — הנה גם כאשר יש מה "לאכול", אין בזה טעם. ובאופן כזה מגדלים ילדים כאלו שנעשים אח"כ גדולים בישראל, שיש להם במה להתפלל ויש להם מה לאכול — אכילה כרצון הקב"ה, שרצונו שיהי' לבנ"י "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹³⁷, לא רק בני רויחי, אלא גם חיי רויחי ומזוני רויחי.

ויקריים מ"ש¹¹⁴ "והריקותי לכם ברכה עד בלי די", בית מבורך ברוחניות ובית מבורך בגשמיות, והאב והאם ירוו מהם נחת לאורך ימים ושנים טובות, נחת ברוחניות ונחת בגשמיות.

* * *

[לאחרי שניגנו "והריקותי לכם ברכה", הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א שינגנו עם הילדים "האדרת והאמונה", וקודם שניגנו אמר:]

כט. בסיום מסכת סוטה נימנו כמה סימנים בנוגע לימות המשיח, ומהם: "נערים פני זקנים ילבינו . . בת קמה באמה כלה בחמותה". וע"פ האמור לעיל (סט"ז) שהתכלית היא לעשות מהרע טוב — יש לנצל גם את הענין ד"נערים פני זקנים ילבינו כו" בחד הטוב וצד הקדושה¹³⁸:

רואים בפועל, שזקנים בשנים, כאשר אומרים להם שלא יתפעלו מהסביבה, ויתחרטו על אורח-חייהם במשך ששים שנות חייהם, וישתנו מן הקצה אל הקצה — אזי מתייראים מזה.

(138) ראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 63. וש"נ.

(137) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

כאשר אומרים שיש להתנהג לא כדעת הרוב, אלא באופן ההנהגה ד"אתם המעט מכל העמים"¹³⁹ — אזי טוען שכבר אין לו כח ואנרגי, ומה לו לעורר מלחמה; הוא יהי' מרוצה שיניחו לו להתנהג כרצונו, וגם הוא לא יתערב בעסקים של אחרים — להשתדל להפיץ רעיונות כמו יהדות, שלא בכל מקום יהיו פופולריים ומקובלים.

אבל כאשר באים לצעירים ואומרים להם: שמעו נא, כיון שהנכם גדלים להיות דור חדש, אין לכם להתפעל מהאופן שנראה העולם קודם שנולדתם; התפקיד שלכם הוא לשנות את העולם, להיות טוב ויפה יותר מכפי שהוא עתה — הנה הטבע של צעיר שחפץ בכך, להראות לזקנים שהוא מצא את הטעות שהיתה בדורות הקודמים. ולמרות שבשביל זה צריך להתייגע ולנהל מלחמה ולא להתפעל מאף אחד — הרי הוא משליך את עצמו עם כל המרץ והאנרגי, כדי ליישם את הרעיון החדש. — צריכים רק להבטיח, שהרעיון החדש הוא רעיון שנתחדש ע"י "זקן שקנה חכמה"¹⁴⁰, "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴¹, החכמה האמיתית שבעולם.

כלומר: ה"זקן שקנה חכמה" צריך לבוא אל הנערים, הבנות והכלות, ולהסביר להם: שמעו נא, מצד כמה סיבות לא עלה בידנו לשנות את העולם היהודי, ובדרך ממילא גם את כל העולם, "לתקן עולם במלכות שדי"¹⁴²; זוהי העבודה שהוטלה על כתפכם, וכאשר תשליכו את עצמכם במלוא ההתלהבות ("מיטן גאַנצן ברען"), אזי תפעלו את ה"מהפכה" ("רעוואָלוציע") והשינוי מן הקצה אל הקצה.

ואז, צריכים להורות לנערים, הבנות והכלות, שילכו בדרך זו לא רק צעדים ספורים בלבד, עד כמה שצוה אותם ה"זקן" — כיון שה"זקן" עצמו עלול להתיירא ממה שעשה (כפי שהיו אומרים ברוסיה: "פאַרפירט אַ קאַשע"), ולחזור בו...

ל. וזוהי הברכה שמהפכים מהסימן ד"נערים פני זקנים ילבינו" שנאמר על ימות המשיח:

כאשר מתבוננים במעמד ומצב של העולם עתה, ורואים ש"כל מעשה עולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו" (כמ"ש בע"ח¹⁴³ והובא בתניא¹⁴⁴),

142) נוסח התפלה — "ועל כן נקוה".

143) שמ"ב ספ"ד.

144) פ"ו (יו"ד, סע"ב ואילך).

139) ואתחנן ז, ז.

140) קידושין לב, ב.

141) ואתחנן ד, ו.

— בכל יום ניתוסף כלי-משחית חדש, ובמילא גם מורא חדש: כיצד ייראה העולם בעוד יום ובעוד שעה, מי יודע איזו המצאה חדשה ימציאו במדינה זו, וכיצד ינצלו אותה במדינה אחרת, שהרי הדבר עלול להביא לידי חורבן כללי —

אין ה"נערים" צריכים להתפעל ולחשוב לעצמם: כיון שסבו ואביו ואחיו הגדול הניחו זאת, כיצד יעיז פניו לבוא ולומר שהנהגת העולם עתה אינה כדבעי, ויש צורך בהנהגה של מלכות צדק ויושר;

עליהם לדעת, שזוהי הברכה של ימות המשיח:

כיון שבמהרה צריך לבוא זה שאודותיו בישר ישעי' שהוא יהי' "שר שלום", "לסרבה המשרה ולשלום אין קץ"¹⁴⁵ — צריכים להתכונן לכך, עי"ז שיהי' איזה שהוא דמיון להסדר שמשיח יצטרך להנהיג.

ולכן אין הנערים צריכים להתפעל מהזקנים, הבנות מאימותיהן והכלות מחמותיהן; עליהם להשליך את עצמם לעבודה של הפיכת העולם כולו מן הקצה אל הקצה, להפוך את הענין ד"בורא רע" ל"עושה שלום".

לא. וכאשר הולכים בדרכי התורה, ומחנכים את הילדים בדרך התורה, ובכל ההרחבה והתוקף של התורה,

— כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה, ש"כל התורה לא ניתנה אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר¹⁴⁶ דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום", שלכן "גדול השלום",

ומזה מובן, שהתורה אינה צריכה להתפעל מהעולם, אלא תפקידה הוא להנהיג את העולם, אפילו עולם כזה שהזקנים השלימו כבר במחשבתם שכך ישאר המצב כיון שאי אפשר לשנות מאומה — אזי יאמרו הצעירים "איפכא מסתברא", שדוקא עתה יכולים להפוך מרע לטוב.

ועי"ז יומשך הטוב האמיתי, "טוב לשמים וטוב לבריות"¹⁵ — ריבוי הטוב שימשיך לנו משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[ניגנו עם הילדים "האדרת והאמונה . . זה אֵלֵי ואנוהו".

אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הצמח-צדק].

* * *

לב. ידוע שישנה הקביעות ללמוד בכל יום שיעור חומש בפרשת השבוע, ביום ראשון — עד שני, ביום שני — משני עד שלישי, וכן בכל יום ויום.

בשיעור היומי ישנו סיפור שלכאורה אינו מובן:

"ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי" — למדנו שהי' משה עומד ומתפלל (שהקב"ה יציל את בני, בהיותם במעמד ומצב שהים לפניהם, פרעה ומחנהו מאחריהם, ומשני צידיהם הי' המדבר עם נחשים ועקרבים כו'), אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונין בצרה — "דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך וגו'"¹⁴⁷.

וצריך להבין:

א) לשם מה צריך הקב"ה לומר למשה מה לא לעשות — "מה תצעק אלי"; לכאורה, הי' לו להורות מיד מה לעשות — "דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך וגו'", ומהו הצורך בהקדמה "מה תצעק אלי"?

ב) ויתירה מזה:

ענין התפלה הוא — שהמתפלל מתחבר ומתקשר עם הקב"ה (שאליו מתפלל), כמבואר בספרי הדקדוק ש"תפלה" הוא מלשון פתיל, כמו "צמיד פתיל עליו"¹⁴⁸, "נפתולי אלקים נפתלתי"¹⁴⁹, שהו"ע של חיבור.

וא"כ, מה יכול להיות יותר טוב מענין התפלה, שיהודי מתקשר עם

הקב"ה!?

וכל זה — אפילו כאשר מדובר אודות יהודי פשוט, שאינו יודע עומק ענין התפלה והיוקר שבה, וגם כוונתו בתפלה אינה "כוונה" בכל עניני; ועאכו"כ כאשר מדובר אודות תפלת משה, שהי' רבן של כל ישראל, ובפרט ע"פ המבואר בחסידות¹⁵⁰ בענין "כי מן המים משיתיהו"¹⁵¹, שמצד עצמו הי' במעמד ומצב שלמעלה מעניני העולם לגמרי, וכתיב¹⁵² "אנכי עומד בין ה' וביניכם", שהי' ה"ממוצע" שחיבר את בני עם הקב"ה¹⁵³ — הרי מובן שלא יכול להיות ענין נעלה יותר מאשר המעמד ומצב של משה רבינו בתפלתו!

(151) שמות ב, יו"ד.

(152) ואתחנן ה, ה.

(153) ראה סה"מ תרנ"ט ע' קצ ואילך.

(147) בשלח יד, ט"ז ובפרש"י.

(148) חוקת יט, טו ובפרש"י.

(149) ויצא ל, ח ובפרש"י.

(150) ראה תו"א שמות נא, ד ואילך. ועוד.

ואעפ"כ, אומר הקב"ה למשה — ובשביל זה מוסיפים כמה תיבות בתורה — "מה תצעק אלי"?!

וכיון שענין זה נכתב בתורה, שהיא נצחית, עכצ"ל, שיכולים ללמוד מזה הוראה אפילו לאחרי כו"כ דורות, ועד להמעמד ומצב שבימינו אלו, כדלקמן.

לג. והענין בזה:

דובר לעיל בהמאמר¹⁵⁴ אודות המעלה שישנה בענין העשי' — עשי' לעילא¹⁵⁵, שזוהי המעלה של מצוות מעשיות דוקא.

וזוהו גם הטעם שכללות המצוות נכללים בהקו דגמילות חסדים, וכפי שמביא רבינו בתניא¹⁵⁶ ש"בכל תלמוד ירושלמי היא (הצדקה) נקראת בשם מצוה סתם. מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות כו", היינו, הנקודה הפנימית דכללות ענין המצוות.

אמנם, לפעמים יכול להיות שכאשר נגשים ליהודי בשביל ענין של צדקה, אזי מתחיל לענות שעכשיו אוחו הוא באמצע התפלה, באמצע הלימוד, ואינו יכול להתעסק בעניני ממון — ליתן צדקה עבור ענין פלוני, מוסד פלוני או איש פלוני.

ובעומק יותר:

כאשר אומרים ליהודים — כפי שנהג הרבי בעל ההילולא, שהי' קורא לאברכים ואומר להם — עד עכשיו ישבתם על התורה ועל העבודה, בעיר שיש בה יהודים שומרי תורה ומצוות, ישיבות וכו', מבלי לידע מכל ענינים של נסיונות והצלמות והסתרים, אבל עכשיו, צריך כל אחד ליטול את תרמילו על שכמו ("נעמען דעם פעקל אויף די פלייצעס"), ולנסוע למקום שעדיין אין בו לא תורה ולא מצוות, ולהפיץ שם יהדות, ולהתחיל מענינים כאלו שהם לפי ערך ההבנה וההשגה באותו מקום: אל"ף בי"ת כפשוטו, אל"ף בי"ת של יהדות, אל"ף בי"ת של מעשה המצוות, כשרות, טהרת המשפחה, שמירת שבת וכו' (ומובן, שאי אפשר לדבר שם בענין של הבנה והשגה עמוקה בתורה, כיון שאנשי המקום לא שייכים עדיין לכך) — אזי טוען:

יש לו ברירה להיות שקוע ("איינגעטרונקען") בתפלה ולימוד במשך כל היום כולו — שאז, דבר בטוח הוא שכל מה שלומד הרי זה תורתו

א (הובא בלקו"ת פינחס עח, ב).

154) פ"ד (לעיל ע' 8).

155) זוהר ח"ג קח, ריש ע"ב. ח"א קטו, 156) פל"ז (מח, ב).

של הקב"ה, וכאשר מתפלל, כל אחד לפי מעמדו ומצבו, בין אם יש לו כוונה עמוקה בתפלה, או רק פירוש המילות כפשוטו, הרי בודאי נעשה אצלו איזה שינוי בשעת התפלה (שאינו באותו מעמד ומצב כמו בשעה שקורא עיתון או הולך ברחוב);

וא"כ, למה לו לחפש ענינים של אושר ("גליקן") — לנסוע למקום מנוכר, בשעה שאין יודעים אם הוא יצליח שם אם לאו, אם ישמעו אליו אם לאו, ויש שם כמה העלמות והסתרים ונסיונות כו'.

ואעפ"כ, תובעים ממנו שיפסיק בתפלתו לקונו, ויעסוק בעשי' גשמית — להתעסק עם יהודים ("דבר אל בני ישראל"), גם כאשר מדובר אודות יהודים כאלו שצריכים לפעול עליהם להיות "כופר בעבודה זרה" (שעל זה אמרו¹⁵¹ "כל הכופר בע"ז כמודה בכל התורה כולה"), כפי שהי' בשעת קרי"ס, כדאיתא במדרש¹⁵⁷ (בביאור טעם הצורך בעבודתו של נחשון שקפץ לים¹⁵⁸, כיון) שבב"ד של מעלה הי' קטרוג על בני' שהם בשוה רח"ל עם המצריים, "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז", נוסף לכך שהיו עדיין קודם קבלת התורה.

וזוהי ההוראה שנכתבה בתושב"כ:

להוי ידוע, שהי' פעם יהודי בשם משה רבינו, שמצד עצמו לא הי' שייך לעולם כלל, להיותו "מורם מעם",

— וכמ"ש הרמב"ם¹⁵⁹ בביאור ההפרש שבין נבואת משה לשאר כל הנביאים, ש"כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ("אבריהם מזדעזעין וכח הגוף כשל כו"¹⁶⁰), ומשה רבינו אינו כן. הי' כח בדעתו .. להבין דברי הנבואה והוא עומד על עמדו שלם", היינו, שלא רק נשמתו, אלא גם הגוף הגשמי, רמ"ח אברים הגשמיים, קיבלו את הנבואה, וללא התפעלות, ע"ד נשמת שאר הנביאים —

ומשה רבינו הי' עומד ומתפלל להקב"ה, לא בשביל עצמו, בשביל איזו פני', אלא בשביל בני',

ואעפ"כ אמר לו הקב"ה "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך":

ההוראה לא היתה שביחוד עם התפלה צריך להיות גם "דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך", אלא "מה תצעק אלי",

(157) ראה מכילתא בשלח יד, כח. שמו"ר במדב"ר פ"ג, ז.
 פמ"ג, ח. יל"ר בשלח שם. (159) הלי' יסוה"ת פ"ז ה"ו.
 (158) סוטה לו, א. מכילתא שם, כב. (160) שם ה"ב.

וע"ד הפתגם שאמר פעם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁶¹, שכאשר רוצים לפעול בכל העצם, אי אפשר שיהי' זה בדרך ממילא, אלא צריכים להתמסר לכך ("מ'דאָרף זיך אין דערויף אַריינלייגן"), וכיון שכן, הרי אם ימשיך לעסוק בתפלה, ובאותה שעה יעסוק גם ב"דבר אל בני ישראל" ו"הרם את מטך", אזי הפעולה ד"הרם את מטך" ו"דבר אל בני ישראל" לא תהי' בכל העצם.

ולכן, כאשר מגיע זמן שצריכים להציל יהודי — אזי גוברת חשיבות הצלתו של יהודי, אע"פ שלעת-עתה הוא עובד ע"ז, עד כדי כך, שבשביל הצלתו, לא זו בלבד שמוותר להפסיק בתפלה, אלא עוד זאת, שישנו ציווי: "מה תצעק אלי"!

ועל יסוד הוראה זו ראינו אופן הנהגת הנשיאים, כנ"ל.

לד. ויש להוסיף ולהעיר, שלמרות שזוהי הוראה שנאמרה בתורה שבכתב, ובנוגע לתושב"כ יש כלל בגמרא שאפילו הצדוקים מודים בה¹⁶², אעפ"כ, רואים את ההתחכמות והערמומיות של היצה"ר:

כאשר אומרים ליהודי: עליך לנסוע למקום כזה שיהי' לך קשה בגשמיות ("דו וועסט דאָרטן אויסגעריסן ווערן"), אבל בגלל זה יתוסף אצלך ברוחניות, כיון שתפיץ יהדות וחסידות בכל הסביבה —

הנה האמת היא — שחפצו ורצונו להיות ב"ארצות-הברית", שתהי' לו כל הנוחיות שישנה ב"ארצות-הברית", אלא, כיון שזקוק הוא ל"תירוקן" כלפי הזולת, אזי מדמה לעצמו שהוא עומד בתפלה, בחיבור עם הקב"ה, ע"ד המעמד ומצב של משה רבינו בתפלתו... וא"כ, מה יכול להיות נעלה יותר מאשר "תפלת משה", כך, שלא שייך שמישהו יסביר לו שישנו ענין חשוב יותר מאשר עמידתו בתפלת שמונה-עשרה! ישנו אמנם תפקיד שצריך למלא במקום פלוני, והאנשים שם אינם עובדי עבודה זרה, אלא יהודים שיכול להיות שהם נאים יותר ממנו ("פיינערע פון אים"), אבל אעפ"כ — טוען הוא — אין דבר נעלה יותר מאשר התפלה וההתחברות שלו!

וכאמור לעיל (סי"ח) שהיצה"ר הוא "צבוע", ופונה לכל אחד עם "לבוש" המתאים לו, ובלשונו של כ"ק אדנ"ע¹⁰⁵: "אַ זיידענע זשופיצע" (איצטלא של משי), באמרו, שעכשיו נמצא במעמד ומצב ד"תצעק אלי",

161) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 57. 162) סנהדרין לג, ב ובפרש"י. ובכ"מ.

תש"ב ע' 119.

כדאיאת בזהר¹⁶³ שזהו"ע הקשור עם "עתיקא", למעלה אפילו מבחי' אריך אנפין, ובמילא, אינו זו ממקומו!

אלא מאי, מה יהי' עם הציווי "דבר אל בני ישראל", ומה יהי' עם הציווי "הרם את מטך" — טוען הוא שאין הדברים מכוונים אליו ("ניט אים מיינט מען").

ומה שפלוני אומר לו: עליך לנסוע — הנה מסתמא יש לו פני' צדדית, שתצמח לו טובה מזה, ומשום זה אינו מתחשב בקלקלתו של הלה שמצווה עליו לנסוע — שיצטרך להפסיק מתפלתו והתקשרותו בעצמות ומהות א"ס ב"ה, ולכן מצווה עליו לנסוע ממקום שבו יכול ללמוד חסידות ולהתפלל כל היום כולו, ולגרום אושר ("אָפּגליקן") להקב"ה יחד עם פמליא של מעלה, ועאכו"כ לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ועד לרבינו הזקן, יחד עם הבעש"ט ורבו של הבעש"ט, עם עצמות ומהות א"ס ב"ה!

וכאמור, הוא בעצמו יודע את האמת, אבל, כדי למלא את כוונתו ורצונו, הרי הוא מתלבש ב"לבוש" הנ"ל — להפריח סברא בעולם, שהציווי ע"ד הנסיעה אינו אלא לטובת הזולת, מבלי להתחשב בו (בהנוסע) שעבורו תבוא מזה רעה, ובמילא, הרי מובן ע"פ חסידות, ובפרט מי שלומד חסידות בפנימיות ומונח בזה, שאין לו לזוז ממקומו. אבל האמת היא — שכיון שהרבי הראה את הדרך שצריכים לנסוע ולעסוק כו', הרי ברור הדבר שלא יתכן שמזה תבוא רעה ח"ו להשליח, ולא עוד אלא שברור בהחלט שזוהי טובתו האמיתית, וכיון שזוהי טובתו האמיתית, הרי זה קשור עם תפקידו הנפשי¹⁶⁴.

לה. וזוהי ההוראה משיעור חומש היומי — הוראה ברורה בתכלית; ואילו בנוגע לכל התחבולות הנ"ל — ישנה בחינה פשוטה, כדברי כ"ק אדנ"ע¹⁶⁵, לידע אם הם באים מהיצ"ט או מהיצה"ר:

אם כתוצאה מכל הטענות הנ"ל יחסר בלימוד החסידות עם הזולת, יחסר בלימוד התורה ובהפצת חיות אצל יהודי נוסף, והיינו, שחסר בענין העשי', כך שחסר לא בעשי' דלתתא אלא בעשי' דלעילא — אזי ברור הדבר שהמקור לכך הוא ה"קלוגינקער" שהתגנב וצבע את עצמו בה"זיידענע זשופיצע";

אבל כאשר ע"י עבודתו יתוסף לימוד חסידות במקום פלוני, הנחת

165) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד

163) ח"ב מח, א.

164) ראה גם תו"מ ח"ו ע' 172. ח"י ע' ע' סז (נעתק ב"היום יום" כג סיון).

131 ואילך.

תפילין במקום שני, וענין של טהרת המשפחה או שמירת שבת במקום שלישי — אלא מאי, לעת-עתה לא יעמוד בתפלה, ויחסר אצלו איזה הסברה בלימוד החסידות — הנה על זה היא ההוראה שהקב"ה אומר "מה תצעק אלי": לא זאת צריך אני ממך ("ניט דאָס דאַרף איך פון דיר האָבן"); זהו אמנם דבר טוב ונעלה ביותר, עד לבחי' "עתיקא", אבל, המטרה שבשבילה נבראת היא — "דבר אל בני ישראל ויסעו", ולכן, לאחר בקשת מחילה ("זיי מוחל")... הפסק מהתפלה ו"הרם את מטן ונטה את ידך על הים" — אע"פ שזהו "ים" שממנו קיבלו חיות כל הענינים הבלתי-רצויים, "ובקעהו", כך, ש"יבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה"¹⁴⁷ — לבוא להגילוי היותר עליון שהוא מעין הגאולה דלעתיד לבוא!

לו. והוראה זו שבשיעור חומש היומי היא גם לדורותינו אלו —
ובמכ"ש וק"ו:

אם למשה רבינו נאמרה הוראה זו, עאכו"כ בהנוגע לכל אחד מאתנו בתוככי כלל ישראל, שהבחינה בזה היא — אם יכולים להציל ולקרב יהודי, בגשמיות או ברוחניות.

ובשביל זה — אין לישיב במקומו ולהמתין עד שאותו יהודי יבוא אליו, אלא עליו להפסיק מהענינים שלו, ולירד אל אותו יהודי — "דבר אל בני ישראל" — אע"פ שלפי דעתו הרי הוא כמעמד ומצב של עובד ע"ז!...

ואז מקבל גם את שכרו — ע"ד מ"ש גבי משה רבינו "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו"¹⁶⁶:

אע"פ שמדובר אודות "שש מאות אלף רגלי העם", כפי שהיו לאחר מעשה העגל, הנה עי"ז שמשה רבינו התעסק עמהם (שהוציאם ממצרים והביאם להר סיני וכו') — ע"י ההפסק בתפלתו — פעלו הם שלימות אצל משה רבינו — להיות "אנכי בקרבו", שיומשך "בקרבו" בחי' "אנכי"¹⁶⁷ שלא היתה אצלו עד עתה!

ובאופן כזה צריכה להיות העבודה עם הזולת — ע"ד דברי הצמח צדק להרבנית רבקה: שצריך להיות "וחי בהם" — להמשיך בהם חיות, וכסיום דברי הצ"צ הנ"ל, שצריך לעשות זאת בשמחה (ובטוב לבב).
ואז זוכים ורואים את האמת — לא רק לעצמו, אלא באופן שיהי'

(167) ראה תו"מ חכ"ד ע' 151. וש"נ.

(166) בהעלותך יא, כא.

ניכר גם להזולת — שהוא והתפקיד שלו מתאחדים יחד, ע"ד מ"ש בהמאמר¹⁶⁸: "גג ורצפה כאחד ממש".

וממשיכים את הענין ד"הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה הוי' קוינו לו"¹⁶⁹ — כמבואר בחסידות¹⁷⁰ שהענין ד"אני הוי' לא שנית"¹⁷¹ נמשך בבחי' קוין ("קוינו לו") בעוה"ז הגשמי, שיהי' "העולם עומד" על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים¹⁷¹.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

לז. נהוג בשנים האחרונות שביו"ד שבת עורכים "מגבית" עבור תורה ללא ענינים צדדיים¹⁷², דהיינו, כדי ליתן אפשרות לאלו שרוצים ללמוד תורה לשמה, לא לשם פרנסה, ולא לשם רבנות וכו', כי אם לשם הלימוד עצמו, והרי בשביל זה יש צורך במנוחת הנפש, עי"ז שימלאו להם לכל-הפחות את הצרכים הכי הכרחיים — מהכסף שייאסף מ"מגבית" זו.

וכיון שכוונת המגבית היא עבור אלו שלומדים תורה בגלל יוקר התורה, להיותה חכמתו ורצונו של הקב"ה, ולא בשביל טעמים צדדיים, לכן, גם לא נוגע להכריז את השם ואת הסכום שנותן, כרגיל,

אלא, אלו שרוצים שיזכירום על הציון, יכולים גם לרשום בפתקא שמו ושם אמו להזכירו על הציון, וליתן את הסכום בפני עצמו, או לרשום את סכום ההתחייבות בפתקא בפני עצמה, וכלפי שמיא גליא.

אמנם, כמדובר פעם¹⁷², שלטובת הענין, הנה אלו שרוצים דוקא שיפרסמו אותם, יכולים הם להרשות זאת לעצמם ("זיך נאָכגעבן"), שהרי "מצוה לפרסם עושי מצוה"¹⁷³, ובפרט כשהדבר גורם נח"ר ליהודי; אבל, ענין זה הוא בבחינת "לעשות כרצון איש ואיש"¹⁷⁴.

(ואח"כ אמר:)

מסתמא יתנו עתה הפתקאות כדי לרשום עליהם, וינגנו ניגון שמח, ויתנו בהרחבה "כהנה וכהנה"¹⁷⁵, ועד — "ופרצת".

* * *

(168) ד"ה באתי לגני תשי" פ"ט (סה"מ	(172) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח,
תשי" ס"ע 123).	י"א שבת דאשתקד סכ"ה (תו"מ חכ"ב ע' 48). וש"נ.
(169) ישע"י כה, ט.	(173) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א.
(170) ראה לקו"ת קרח נה, א. שה"ש נ, ב.	(174) אסתר א, ח.
ובכ"מ.	(175) ראה סנהדרין כא, א.
(171) אבות פ"א מ"ב.	

לח. על¹⁷⁶ הפסוק¹⁷⁷ "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים", מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁸, ש"שטים" הוא מלשון הטי'. ישנה הדרך האמצעית, שזוהי הדרך של שכל והשגה, וההטי' מהדרך האמצעית נקראים בשם "שטים", שטות. ויש בזה ב' אופנים: (א) ההטי' למטה מהשכל, שטות דלעומת-זה, וכמרוז¹⁷⁹: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". (ב) ההטי' למעלה מהשכל, שטות דקדושה, וע"ד מרוז¹⁸⁰ "אהני לי שטותי לסבא".

עבודת המשכן ומקדש היא — להפך השטות דלעומת-זה ולעשות ממנה שטות דקדושה, עיי"ש באריכות.

לט. אין להסתפק בדרך האמצעית, אלא בהכרח שתהי' שטות דקדושה דוקא, למעלה מטעם ודעת.

אילו לא היתה בעולם המציאות של שטות דלעו"ז, אזי היתה מספיקה גם הדרך האמצעית. אבל, כיון שעיי' חטא עץ הדעת נעשה בכללות העולם וזהמא, שטות דלעו"ז, הנה במה יכולים לעמוד בכך — עיי' שטות דקדושה דוקא.

וכמו בכללות העולם, כך גם אצל כל אחד — שאם חטא ופגם ועבר את הדרך, או אפילו רק א' מג' הדברים, אזי אינו יכול לילך בדרך המיצוע, אלא מוכרח לילך למעלה מדרך המיצוע, וע"פ המבואר באגרת התשובה¹⁸¹ ש"במקום הקשר" צריך להיות "כפול ומכופל".

וכן אומר גם הרמב"ם¹⁸², שבכלל צריכים לילך בדרך המיצוע, אבל, מי שהלך לקצה אחד יותר מדי, הנה בכדי לתקן זאת, מוכרח הוא לילך בקצה השני.

מ. עפ"ז יובן גם מה שהגמרא¹⁸³ מציינת את המעלה היותר נעלית בתיבת "ופרצת" — "לא כאברהם כו' ולא כיצחק כו' אלא כיעקב שכתוב בו¹⁸⁴ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה":

(179) סוטה ג, א.
 (180) כתובות יז, א.
 (181) ספ"ט.
 (182) פ"ד משמונה פרקים. הלי' דיעות פ"ב ה"ב.
 (183) שבת קיח, רע"ב.
 (184) ויצא כח, יד.

(176) שיחה זו הוגהה עיי' כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ס"ע 166 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ עיי' המו"ל.
 (177) תרומה כו, טו.
 (178) ד"ה באתי לגני תשי" פ"ג ואילך (סה"מ תשי" ע' 114 ואילך).

לכאורה אינו מובן: מהי גודל המעלה כ"כ ("די גוואלדיקע מעלה") ד"ופרצת", שהיא נעלית יותר מכל שאר המעלות שנימנו בגמרא שם?

ויובן בהקדם ביאור פרט נוסף בענין "ופרצת":

תיבת "ופרצת", משמעותה לא רק סתם התפשטות, אלא — הסרת מחיצות. בשדה — לא שייכת פירצה; רק כאשר ישנו בנין וחומה, ומסירים חלק ממנו, הרי זה נקרא פירצה — "ופרצת".

בנין וגדר זה — שעליו אומרים שצריך להיות בו "ופרצת" — הוא בהכרח בנין דקדושה. כי, אם המדובר הוא אודות בנין דלעומ"ז, הרי לאמיתו של דבר אין זה ענין של בנין, אלא ענין של חורבן ופירצה (ע"ד מרז"ל¹⁸⁵ "לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים"), ושבירת בנין שכזה, היא — לאמיתו של דבר — לא "ופרצת", אלא אדרבה — בנין. ואם תורת אמת קוראת זאת "ופרצת", בהכרח לומר, שזוהי פירצה באמיתיות.

ולכאורה אינו מובן: איזו תכלית וטובה יש בשבירת בנין — בנין שכזה שהתורה קוראת אותו בשם בנין?

ויובן ע"פ האמור לעיל:

העבודה היא — שטות דקדושה שלמעלה מדרך המיצוע; אע"פ שדרך המיצוע היא דרך ישרה ע"פ התורה, מ"מ צריך להיות "ופרצת", לצאת מכל ההגבלות, גם מהגבלות וגדרים של קדושה, שהם בנין.

וענין זה של שטות דקדושה שלמעלה מטעם ודעת, למעלה מכל ההגבלות, אפילו מהגבלות דקדושה — זהו "נחלת יעקב"¹⁸⁶, בחיר שבאבות¹⁸⁷ — תכלית המעלה, למעלה מנחלת אברהם ונחלת יצחק.

מא. ההוראה מזה בנוגע לפועל היא¹⁸⁸:

תלמידי הישיבות ויושבי אוהל בכלל, אין להם להסתפק בהזמנים הקבועים ללימוד התורה. אפילו הזמנים הקבועים של "מהדרין" ו"מהדרין מן המהדרין" מועטים הם, אלא צריך להיות — "ופרצת", "אהני לי שטותי" לסבא", למעלה מטעם ודעת, למעלה מכל הזמנים הקבועים.

בעלי עסק, שעיקר עבודתם בקיום המצוות ובפרט מצות הצדקה

185) פרש"י תולדות כה, כג. וראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קלג, א. קמז, ב. פסחים מב, ב. וש"נ. קעא, ב.

186) ישע"י נח, יד. וראה שבת שם. 188) ראה גם תו"מ חכ"ד ע' 192 ואילך.

187) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה גם ע' 309 ואילך.

ששקולה כנגד כל המצוות⁹¹, הנה כל הדברים הקבועים שבצדקה, ואפילו צדקה מהמובחר כמבואר בפוסקים ואחרונים¹⁸⁹ — אף שזהו בנין מובחר ע"פ תורה — הרי זה עדיין מעט עבורם. צריך להיות "ופרצת" ללא הגבלות, וכמבואר באגרת התשובה¹⁹⁰ ואגרת הקודש¹⁹¹ ש"כל אשר לאיש יתן בעד נפשו"¹⁹². ואפילו אלו החושבים שהם אינם זקוקים לכך כיון שאין להם חסרונות — הרי בעבודה של יחודים עליונים חסר גם להם, והרי היחודים שלמעלה הם בכחי" אין-סוף, ובמילא צריכים גם הם ליתן צדקה באופן של "ופרצת".

מב. אודות משיח נאמר הלשון "פורץ"¹⁹³. ולכן, מצות השעה — בכדי להביא את ה"פורץ" בקרוב — שיהי' לימוד התורה וקיום המצוות ובפרט צדקה באופן של "ופרצת".

ע"י לימוד התורה ללא הגבלות אצל יושבי אוהל ובפרט בני הישיבה, וע"י קיום המצוות ובפרט צדקה ללא הגבלות אצל בעלי עסק — אזי יהי' כלשון המאמר¹⁶⁸: "גג ורצפה כאחד ממש", היינו, שתורה שהיא ברוחניות, "גג", ומצוות שנתלבשו בדברים גשמיים, "רצפה", יהיו כאחד ממש, ויסורו כל ההבדלות, מחיצות והגבלות, ו"יעלה הפורץ לפנינו"¹⁹⁴ בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן (עוה"פ) ניגון אדמו"ר מהר"ש, ניגון אדמו"ר (מהורש"ב) ג"ע, וניגון "הבינוני".

כ"ק אדמו"ר שליט"א חיפש בין המסובים את קרוביהם¹⁹⁵ של ה"שלוחים" (בהזכירו את שמות השלוחים)¹⁹⁶ שיאמרו "לחיים" עבורם, וכן הורה שיאמרו "לחיים" אלו הנוסעים לשליחות בקרוב¹⁹⁷. כן הורה לכמה מהאורחים ושאר המסובים, שיאמרו "לחיים", ולאחדים מהם צוה לומר "לחיים" על כוס גדול.

189) ראה טושו"ע יו"ד ר"ס רמט.
 190) ספ"ג.
 191) סוס"י. ועוד.
 192) איוב ב, ד.
 193) אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר ספפ"ה
 ובפרש"י.
 194) מיכה ב, ג.
 195) בנוגע לא' השלוחים (הרה"ת ר' גרשון מענדל גרליק), אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שעבור זוגתו של השליח, יאמר "לחיים" — אחי, ונוסף לזה, יאמר לחיים גם "קרוב" מצדו של השליח.
 במהלך הדברים הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א את דברי הצ"צ* ש"קרוב" הוא מי שפסול לעדות.
 196) בין הדברים — התבטא: "וואו איז דאָ דאָ נאָך פון מיינע פּאַטאַשירן"? ...!
 197) באמרו: "זאָלן זיי זיך אָפּרופּן", כדי שלא יהיו טענות אח"כ...
 (*) ראה ח"י הצ"צ על הש"ס לסנהדרין ספ"ג (קנה, ב).

אח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן בעצמו הניגונים: "והיא שעמדה", "דרכך אלקינו", "צמאה לך נפשי", ולאחרי שהורה לעוד כו"כ לומר לחיים, ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי גו' עך טי דורין מארקו כו"כ].

* * *

מג. על הפסוק "ויהי בשלח פרעה את העם" (בהתחלת פרשת השבוע), איתא בתורה אור¹⁹⁸ ובדרושי חסידות שלאח"ז¹⁹⁹ (על יסוד המבואר במדרשי חז"ל) שזהו מה שפרעה פעל ב"העם" שיתעלו מעילוי לעילוי.

ופשטות הענין — הרי זה מ"ש²⁰⁰ "וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות .. וינצלו את מצרים", ועד ש"אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים"²⁰¹, ובוזה ניתוסף עוד יותר ע"י ביזת הים, עד כדי כך, שבקושי היו יכולים לנתק אותם משם אפילו כדי לילך למתן-תורה, שלכן נאמר²⁰² "ויסע משה את ישראל מים סוף" (הסיען בעל כרחם)²⁰³,

והיינו, שהי' אצלם ריבוי גדול בענינים גשמיים, ומזה מובן שהי' גם ריבוי גדול בענינים רוחניים, כך, שגם ברוחניות היתה פעולת ה"רכוש גדול"²⁰⁴ שע"י ביזת מצרים וביזת הים, שהו"ע בירור הניצוצות, כידוע הפירוש²⁰⁵ במ"ש²⁰⁶ "וגם ערב רב עלה אתם", דקאי על ר"ב הניצוצים שנתבררו מכל רפ"ח הניצוצים, ולאח"ז נשאר לברר רק פ"ו ניצוצים, שזוהי הגימטריא דשם "אלקים".

מד. והנה, כיון ש"רכוש גדול" הנ"ל הי' שכר על "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"²⁰⁴, הרי מובן, שלפי ערך גודל אריכות הגלות האחרון ביותר, צריך להיות גם ה"רכוש גדול" שלא בערך יותר.

וע"פ המדובר כמ"פ²⁰⁷ שנמצאים אנו ביום הששי לאחרי חצות היום, שאז צריך להיות הענין ד"טועמי' חיים זכו"²⁰⁸ — הרי כבר עתה צריך להתחיל הענין ד"בשלח פרעה".

198 (ר"פ בשלח.	204 (לך לך טו, יד.
199 (תו"ח ואוה"ת שם.	205 (ראה כנפי יונה ח"ג סנ"ו. הובא
200 (בא יב, לה"ל.	במג"ע אופן נח. תו"א בא ס, ג. ובכ"מ.
201 (בכורות ה, ב. מכילתא בשלח יד, ח.	206 (בא יב, לח.
202 (נחומא בשלח כה. הובא בפרש"י בא יג, יג.	207 (ראה תו"מ חכ"א ע' 176. וש"נ.
203 (בשלח טו, כב (ובפרש"י).	208 (ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.
204 (ראה גם תו"מ חכ"ב ע' 288. וש"נ.	

כלומר: כשם שהי' ביצי"מ, שאע"פ שביטול הענין דמצרים לגמרי הי' רק בקריעת ים סוף, מ"מ, בראשית פרשת בשלח יצאו כבר בני"י ממצרים, למרות שמצרים הי' עדיין בתקפו — עד"ז צריך להיות גם עתה בהענין ד"טועמי' חיים זכו".

ועאכו"כ כאשר נמצאים כבר בשעות האחרונות של הגלות (שהרי זה כבר לאחרי פלג המנחה²⁰⁹) — הרי בודאי צריך להתחיל כבר הענין ד"רכוש גדול", לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, שתהי' הרחבה בכל הענינים, וכמדובר לעיל (סכ"ד) שהאכילה תהי' בשביל התפלה, ותהי' הרחבה בשני הענינים, ומתוך מנוחת הנפש בתכלית, ע"ד מ"ש הרמב"ם²¹⁰ "ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאים וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו .. וימצאו להם מרגוע וירכו בחכמה .. לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת", היינו, שיעסקו בחב"ד דאלקות מתוך מנוחה.

ויעזור השי"ת שיראו זאת במוחש, ועד — בעיני בשר, למטה מעשרה טפחים, וכל זה יתחיל תיכף ומיד, כהפס"ד בשו"ע²¹¹ שזהו שיעור מהלך כ"ב אמה, ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, עד ש"לילה כיום יאיר"²¹², בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן, בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין", ואח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות].

* * *

מה. דובר לעיל (סמ"ג) בענין "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", שה"רכוש גדול" הי' הן ברוחניות והן בגשמיות.

והענין בזה — שאצל בני"י באים שני הדברים ביחד: לא יכולה להיות עריבות ("געשמאָק") בגשמיות, בשעה שאין זה קשור עם רוחניות; ולאידך, כאשר ישנו ענין הרוחניות, צריכים להמשיך זאת גם בגשמיות, שהרי תכלית הכוונה היא — "המעשה הוא העיקר"²¹³.

וענין זה מודגש ביותר בנוגע ל"רכוש גדול":

ההתעסקות של בני"י בה"רכוש גדול" היתה מצד ציווי הקב"ה — כמ"ש²¹⁴ "דבר נא באזני העם וישאלו גו' כלי כסף וכלי זהב", ואמרו

(212) תהלים קלט, יב.

(213) אבות פ"א מ"ז.

(214) בא יא, ב.

(209) ראה גם סה"ש תנש"א ח"א ע' 297.

(210) הלי' תשובה פ"ט ה"ב.

(211) אדה"ז אר"ח סקס"ו. וש"נ.

רז"ל²¹⁵ "אין נא אלא לשון בקשה, אמר לי' הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם, קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם".

ואעפ"כ, מצינו במדרש בפרשתנו²¹⁶ על הפסוק²¹⁷ "ויקה משה את עצמות יוסף", "עליו הכתוב אומר²¹⁸ חכם לב יקח מצוות, שכל ישראל היו עסוקין בכסף זהב (מביזת מצרים), ומשה הי' עסוק בעצמות יוסף".

מו. וזוהי הוראה לכל אחד ואחד:

כיון שעומדים אנו בהיציאה מן הגלות, שעז"נ "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" — אזי יש צורך להבהיר ולשלול ענין של טעות.

ובהקדם המשל הידוע²¹⁹ מענין הכניסה אל המלך — שהמון העם מסתנוורים מהיופי והיוקר שישנו בחדרים החיצוניים שבארמון המלך, ונשארים שקועים ("פאָרטרונקען") שם עד כדי התעלפות... ואלו שהם חכמים גדולים יותר — ממשיכים לילך חדר לפנים מחדר; אבל, יש צורך בחכמה עמוקה ביותר — וגם זה לא מועיל... — שלא להשקע ולהבלע לגמרי מגודל היוקר והעילוי שבחדרים הפנימיים וטרקליני המלך, ולא לשכוח שהתכלית האמיתית היא — להגיע אל המלך בעצמו.

וע"פ המבואר בזה — הרי ענין החכמה אינו מועיל על זה, כי, מצד החכמה והשכל, הרי מעלת הדברים היקרים שבחדרים הנ"ל (לפני הכניסה אל המלך בעצמו) גדלה כל כך, שעילוי זה מספיק לו עבור כל ימיו בעוה"ז ובעוה"ב, מבלי להגיע אף פעם אל העצמות!

ולכן, יש צורך להבהיר, שגם כאשר ישנו הענין דביזת מצרים, ועי"ז מקיימים ציווי הקב"ה — אין לשכוח, שישנו ענין חשוב יותר — ציווי הקב"ה שישנו ב"עצמות יוסף", בה"יוסף" שבדורנו.

וזוהי ההוראה לכל אחד ואחד, בדברים קצרים — שאע"פ שישנו "רכוש גדול" ע"פ תורה, ע"פ פנימיות התורה וע"פ רזין דרזין, הן ברוחניות והן בגשמיות, ובאופן של "גג ורצפה כאחד ממש" וכו' וכו' — צריך לדעת, ש"חכם לב יקח מצוות"; להתקשר ("זיך אָנהאַלטן") בה"עצמות" דיוסף.

(219) ראה תולדות יעקב יוסף פ' ואתחנן.
מאור עינים פ' תשא. אור המאיר פ' וישלח.
כתר שם טוב סצ"ו. וראה גם תו"מ ח"כ ע'
46. וש"נ.

(215) ברכות ט, סע"א ואילך.
(216) שמו"ר פ"כ, יט.
(217) בשלח יג, יט.
(218) משלי י"ד, ח.

ואז באים להתכלית האמיתי, שזהו הטוב האמיתי של כל אחד ואחד, בתוך כלל ישראל.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "ניע זשוריצי כלֶאָפֶּצִי". אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה. וטרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".]

